

El gust per la lectura

El meu cor es diu Àfrica
Víctor Mora

(Un continent per descobrir)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

SEMINARI
“*El gust per la lectura*”
2001-2002

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa
Servei d'Ensenyament del Català

El meu cor es diu Àfrica
Víctor Mora

(Un continent per descobrir)

JORDI FARRÉS I NIERGA
MERCÈ SAURINA I CLAVAGUERA

ÍNDEX

<u>Introducció</u>	5
<u>Orientacions per al professorat</u>	6
1. Objectius	6
2. Continguts	7
3. Orientacions didàctiques	8
<u>I. Víctor Mora, home i escriptor</u>	11
<u>II. Elements previs</u>	17
1. La narrativa d'acció	19
1.1. L'espai i l'època	19
1.2. Els personatges	22
1.3. El narrador i els punts de vista de la història	24
1.4. L'ordre i el temps.	26
2. Tallaferro	28
3. Un recorregut per Àfrica	30
3.1. Ara ens situarem	30
3.2. Va de vídeo!	34
3.3. Zaire o Congo? Treballem el lèxic	36
<u>III. El meu cor es diu Àfrica.</u>	41
1. La trama	43
1.1. L'argument	43
1.2. Situació geogràfica de l'acció	44
1.3. Els temes	44
2. Els personatges.	46
3. Qüestions de llengua i literatura	49
4. Incursions científiques	55
4.1. Epidemiologia i aspectes sanitaris	55
4.2. El llenguatge dels simis	55
5. Elements de reflexió	57
<u>Bibliografia</u>	61
<u>Annexos</u>	63
1. Solucionari	65
2. Fragment de <i>Tallaferro</i> : 3. <i>L'enigma de la ciutat perduda</i>	73

INTRODUCCIÓ

En uns moments en què els avenços tecnològics ens depassen a bastament i la cursa desenfrenada per apropar-nos-hi resulta moltes vegades infructuosa, tant el títol de la novel·la objecte d'estudi com el subtítol assignat a aquest dossier (*Un continent per descobrir*) ens retornen, encara, al paisatge serè, a la imatge idíl·lica —que no certa— de l'Àfrica verge i selvàtica, amb tot de paradisos quiescents on la natura es desboca amb tota la seva magnificència.

Aquesta concepció estereotipada es va esvanint a mesura que la lectura avança i ens n'anem formant una visió més ajustada a la realitat esperonats per les constants reflexions, paral·leles i ben engranades a l'argument, a què l'autor invita: la justícia social, la distribució desigual de la riquesa, la solidaritat, el dret a l'autogovern, la protecció de la natura, etc., unes reflexions arran de l'observació i l'anàlisi de la realitat en aquest continent «castigat», però extrapolables a molts altres indrets i situacions del planeta.

Tot això ens permet proposar un treball que ultrapassa l'àrea de Llengua i literatura pròpiament dita i enllaça amb altres àrees del currículum: Ciències socials en les seves diferents vessants (geografia, ètica...), Ciències experimentals, Llengües estrangeres..., en un desig de transversalitat que afavoreixi un aprenentatge global i integrador.

El dossier, que ha estat elaborat bàsicament pensant en l'alumnat dels primers cursos d'ensenyament secundari obligatori, s'ha estructurat en tres apartats:

- El primer, **Víctor Mora, home i escriptor**, pretén, a través de diferents propostes, guiar l'alumnat en la descoberta, tant literària com humana, de la figura d'aquest autor.
- El segon, **Elements previs**, per una banda convida a un treball lingüístic i literari previ a la lectura a partir de l'exemplificació i l'anàlisi de fragments d'obres diverses, i, per una altra, vol iniciar al coneixement precís i rigorós, en la mesura que es pugui, d'aquest continent que dóna nom a l'obra.
- El tercer, que es titula com la novel·la, ***El meu cor es diu Àfrica***, intenta aprofundir en l'anàlisi de la lectura en si, tant a través de l'estudi de tècniques narratives, dels personatges o de diferents qüestions de llengua que s'hi plantegen, com a partir de la reflexió sobre molts aspectes de contingut ètic i social que l'autor va posant damunt la taula.

Finalment, s'hi han inclòs dos annexos: el primer conté un solucionari on el professorat pot consultar activitats de resposta tancada i el segon reproduceix un fragment d'un còmic que s'ha de consultar per a alguns exercicis del segon apartat.

No cal un treball exhaustiu del dossier si no es desitja. Poden treballar-se apartats o subapartats concrets en funció dels objectius finals. El que sí que cal tenir clar, però, és que l'abundor de referències de tot tipus (literàries, geogràfiques...) que apareix en aquesta novel·la desborda de tal manera que, molt sovint, el treball proposat no se cenyeix estrictament a l'obra sinó que vol aprofitar tot aquest allau d'informació diversa que, generosament, l'autor ens ofereix.

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

El professorat és qui més coneix l'alumnat que té a l'aula; és per això que el professor o professora és qui ha de seleccionar la profunditat i la durada que vol destinar al treball de lectura i ha d'utilitzar aquest dossier de la manera que cregui més convenient. Tot dependrà de com es consideri aquesta lectura dins la programació del curs. S'hi poden trobar:

- Elements per al coneixement general del continent africà (mapes geogràfics, polítics i econòmics).
- Exercicis per enriquir el lèxic (treballs de toponímia i de recerca etimològica).
- Exercicis per aprofundir en les característiques de la narrativa i aplicar-les a un element prou lúdic i ben lligat a la trajectòria de Mora: el còmic.
- Exercicis únicament relacionats amb *El meu cor es diu Àfrica*, per analitzar la trama (personatges, situació geogràfica de l'acció i temes).
- Exercicis per estimular la creativitat artística a partir de l'escriptura de missatges de correu electrònic i de cartes tradicionals.
- Proves de comprensió lectora (tant de la novel·la de Mora com de diversos textos que s'hi proposen, un d'ells en anglès).
- Idees per treballar els valors i fomentar la consciència solidària.
- Tasques de recerca a diferents mitjans: Internet, hemeroteca...
- Exercicis de descoberta científica: el llenguatge dels simis, aspectes sanitaris.

Tot el dossier es podria utilitzar com a crèdit variable i s'hi podria incorporar professorat d'altres departaments —ja que moltes propostes són interdisciplinàries— per incidir, alhora, sobre el mateix nucli temàtic.

En resum, hem volgut construir el dossier seguint l'estructura de les nines russes: es pot treballar des d'allò més petit i concret fins a abastar un ampli espectre d'exercicis, d'aplicacions i d'habilitats que s'han de posar en joc.

De l'obra literària i de les trajectòries ètica i personal de Víctor Mora se'n podrien haver dit moltíssimes coses. S'han sacrificat, però, alguns aspectes més especialitzats, tenint en compte la novel·la i l'alumnat a qui s'adreça —primer cicle d'ESO, com ja hem esmentat—, raó per la qual la tipologia d'exercicis és diversificada (des dels més clàssics a la recerca per Internet), així com les opcions d'agrupament i la durada de les sessions. Malgrat tot, s'han transcrit opinions d'escriptors i estudiosos del tema (Maria-Lluïsa Pazos, Ignasi Riera, Enric Bastardes, etc.) per introduir, ni que sigui lleument, algunes consideracions sobre l'estil de Víctor Mora que, a part de jutjar-lo com un gran escriptor, en destaquen la gran humanitat i la bondat com a persona.

1. Objectius

1. Fomentar l'hàbit de lectura, tant en situacions de lleure com en l'ús funcional.
2. Llegir de forma comprensiva textos de qualsevol tipus.
3. Analitzar els mecanismes constituents de la narrativa d'acció.
4. Conèixer elements biogràfics bàsics de Víctor Mora per a comprendre la seva obra.
5. Produir textos de tipologia diversa a partir de models extrets de la lectura proposada o de textos afins.

6. Manifestar el pensament crític i el posicionament ètic respecte a les diferents problemàtiques apuntades en la novel·la.
7. Reflexionar, d'acord amb la pròpia manera de pensar, sobre valors universals com el respecte a la llibertat dels pobles, el respecte a totes les formes de vida i el respecte per la justícia social i la diferència cultural.

2. Continguts

Fets, conceptes i sistemes conceptuals

1. La literatura d'acció com a gènere.
2. Estructures i tècniques de la narració.
3. Relació entre mots i grups de mots per la forma i el significat.
4. Àfrica: geografia i història d'un continent.
5. L'actitud de Víctor Mora davant la vida: el seu compromís amb la llibertat i la justícia.
6. Salut, higiene i hàbits sanitaris.
7. Comerç solidari.
8. Les formes de govern dels pobles.
9. Internet i el procés d'informació.

Procediments

1. Producció de missatges orals de tipus explicatiu i expositiu.
2. Comprensió i interpretació de textos.
3. Comprensió de textos en diferents llengües.
4. Elaboració de complexos comunicatius: mural i còmic.
5. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
6. Utilització del diccionari: recerca de significat i de sinònims.
7. Interpretació i ús de mapes, gràfics i taules estadístiques.
8. Identificació de les informacions bàsiques d'un text.
9. Anàlisi de personatges.
10. Tècniques de creació literària: imitació i producció de textos diversos.
11. Anàlisi i aplicació de tècniques narratives: espai, època, narrador...
12. Recerca d'informació en fonts bibliogràfiques diverses.
13. Ús dels mitjans de comunicació social per treballar aspectes relacionats amb la llengua i societat: premsa, Internet, etc.

Valors, normes i actituds

1. Interès pel treball comunitari.
2. Valoració de la lectura com a font de plaer, d'entreteniment i d'informació.
3. Valoració de la riquesa que aporta la diversitat lingüística i respecte vers els usuaris de diferents parlars.
4. Interès, a partir de la novel·la, per conèixer realitats allunyades de la nostra.
5. Interès per la correcció en l'expressió escrita personal i per la seva adequació al context.
6. Respecte a les opinions dels altres, ja siguin companys o companyes del grup o persones alienes a l'aula.
7. Actitud reflexiva i compromesa davant les injustícies de tota mena.
8. Curiositat envers el món animal i la seva conservació.

3. Orientacions didàctiques

Per a l'ensenyament/aprenentatge

Abans d'iniciar la resolució de les diverses propostes didàctiques és necessari, atès que els interessos i capacitats de l'alumnat són prou diferenciats, estimular el seu interès per Àfrica i per la temàtica de la novel·la d'aventures. El coneixement per part del professorat d'aquests interessos i capacitats serà important, ja que hi ha diversos exercicis de treball per parelles i de treball grupal. En el dossier hi ha una variació amplíssima de tipologies d'exercicis i de metodologies de treball, la qual cosa permet adaptar les activitats tenint en compte les potencialitats i les actituds de cadascun dels nostres alumnes.

Davant la multiplicitat de possibilitats de treball, el professorat ha de planificar amb cura quines activitats vol realitzar i per a quin alumnat, o escollir quin treball conjunt vol portar a terme. Aquest coneixement del grup-classe és bàsic per treure el màxim profit de les possibilitats del dossier.

És important adonar-se de les connexions que existeixen entre els diversos apartats: bona part de les propostes didàctiques del tercer apartat remetent forçosament a les orientacions teòricopràctiques proposades en el segon. Per aquesta raó, és important no treballar el sense haver fet aquest treball previ.

La biblioteca del centre esdevindrà un lloc important per a la realització del treball: hi ha molts exercicis de consulta d'enciclopèdies i diccionaris, per la qual cosa és bo de planificar d'antuvi les estades a la biblioteca del centre, a fi que l'alumnat adquireixi l'hàbit i la dinàmica per poder-hi treballar. També és important que sàpiguen planificar-se les feines a realitzar i seguir un ordre. Per tant, de retop es poden treballar les indicacions bàsiques del funcionament de les biblioteques.

Les pel·lícules i textos que s'han escollit per il·lustrar els diversos apartats o exercicis didàctics tenen sempre un vessant d'educació de valors; és important remarcar-ho perquè alguns d'aquests exercicis porten aparellats aspectes que, de vegades, serà interessant d'aprofundir o clarificar. De tota manera, s'ha intentat que estiguin en consonància amb la realitat propera de l'alumnat i que serveixin, si cal, per desfer prejudicis que puguin existir.

En cas de voler treballar les activitats basades en els vídeos que es proposen (*Àfrica es mou* i *Un dia en la vida d'un nen*), cal tenir present que el professorat pot trobar-los al CRP de la seva zona i que caldria haver-los visionat prèviament per a l'aprofitament didàctic de l'activitat.

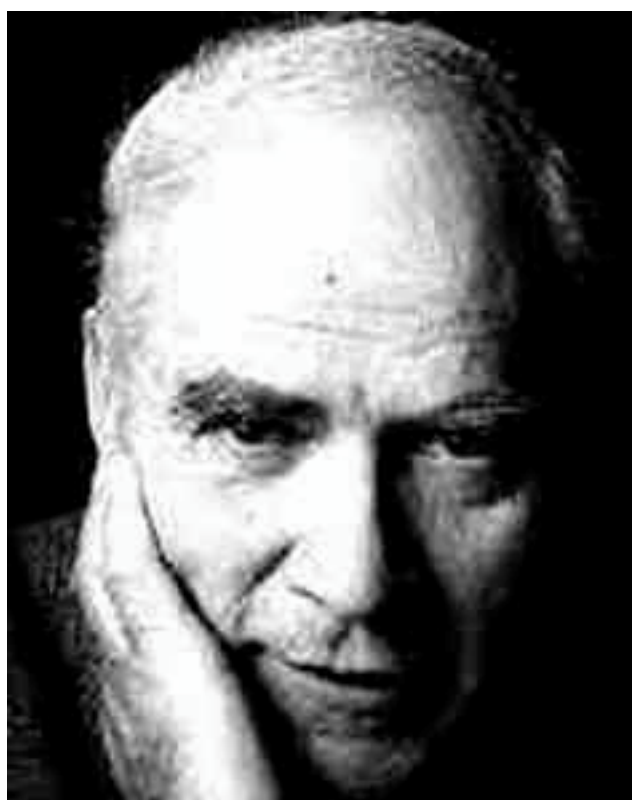
Per a l'avaluació

El dossier permet un treball que pot ser trimestral; per això és important fixar l'abast dels objectius que es volen assolir amb cada alumne. Aquests objectius hauran de ser coneguts per tot l'alumnat a fi que tothom sigui conscient del que se n'espera i de quins seran els barems que es tindran en compte.

Cal deixar clar de quina manera es valorarà el treball individual i el treball grupal, perquè no hem de perdre de vista que existeix un objectiu prioritari: la incentivació de la lectura i l'assoliment d'una bona comprensió lectora. Un altre objectiu és, òbviament, l'aplicació de tots els aspectes que s'han extret dels diversos exercicis a l'entorn de la novel·la.

L'hàbit lector i la reflexió són elements constitutius d'una avaluació continuada; això significa que el professorat pot seguir el desenvolupament de l'aprenentatge elaborant pautes on quedi clar què es vol aconseguir, i en quina mesura, en un tram concret del treball.

L'alumnat de 1r i 2n d'ESO està aprenent, en molts aspectes, els rudiments bàsics de la seva formació. Com que el seu grau d'autonomia no és similar al de l'alumnat de cursos superiors, cal insistir en dos aspectes: deixar molt clar què se n'espera i de quina manera es valorarà l'assoliment dels objectius.

I. VÍCTOR MORA, HOME I ESCRIPTOR

1. Llegeix tots els comentaris que teniu a continuació, que fan referència a l'opinió que diverses persones s'han format sobre Víctor Mora. Després, feu les activitats que us proposem (com per a la resta d'exercicis, podeu consultar la pàgina web sobre l'autor, <http://www.escriptors.com/autors/morav/index.html>, i la *Gran Enciclopèdia Catalana*):

Text 1

Àngel Carmona parlava així de Víctor Mora: «Víctor Mora, aquest home tímid i bondadós fins a l'extrem, té una força indomable a despit de la seva aparent feblesa. Artista de debò, sap donar la nota del coup de théâtre, de la ironia i, com dèiem, de la crueltat, si convé.»

I. Riera, «Víctor Mora, políticament correcte» (p. 13)

Text 2

[...] Víctor Mora era un home compromès políticament. I fitxat. Que havia estat a la presó de Burgos, on havia viscut els darrers instants de Joan Comorera. [...]

Les agendes d'aquell temps em confirmen com l'escriptor Víctor Mora vivia el nomadisme d'un personatge políticament massa correcte i per això mateix mal vist per les autoritats franquistes. Era a França o a Andorra. Vivia pendent, quan tornava a Barcelona, de les alertes o de les amenaces.

I. Riera, «Víctor Mora, políticament correcte» (p. 14)

Text 3

Víctor havia estat detingut durant cinc o sis mesos el 1957. Pertanyia ja al PSUC, partit en el qual havia ingressat un any abans [...]

J. M. Huertas, «Els plàtans d'una altra Barcelona» (p. 18)

Text 4

Sóc una bona amiga d'en Víctor. Me'n vanto i m'enorgulleix, però l'amistat són hores i hores de conversa, de confidències, de complicitats... De sentit de l'humor, una de les característiques que defineix millor en Víctor i que, paradoxalment, no es reflecteix prou bé en les seves obres. L'home senzill i jovial es transforma en l'autor compromès que utilitzarà el sarcasme o la ironia quan cal, però que no arribarà mai a deixar palès en la seva literatura aquest agulló humorístic que caracteritza la seva vida.

M.-L. Pazos, «El realisme crític en l'obra de Víctor Mora» (p. 21)

Text 5

Víctor és un home de compromisos perdurables i permanents. També de fidelitats amb els amics, que en són legió, amb els companys i companyes d'ideologia i militància. Amb els amics de tertúlia i gresca [...]

De Víctor Mora destacaria també la seva mestria com a gran conversador. Entre polemista, explicador d'històries viscudes, directament o a través d'altres, i recontades amb la gràcia d'un narrador literari. [...] Li agrada escoltar i ser escoltat amb ordre i una certa litúrgia. Li agrada presumir d'ell i dels qui l'acompanyen i, així, tu també aprens a presumir amb ell. La seducció sense pedanteria és una de les formes més delicades de la sociabilitat.

E. Bastardes, «Víctor Mora: humanista » (p. 29)

- a) Subratlleu totes les paraules dels textos anteriors (especialment adjectius) que us sembli que defineixen més bé Víctor Mora.
- b) Ompliu el quadre següent diferenciant quins aspectes fan referència al seu caràcter i quins a la seva biografia.

<i>Caràcter</i>	<i>Biografia</i>

2. El 1993 Víctor Mora va obtenir el premi Joan Crexells:

- a) Digueu el nom de la novel·la guanyadora.
- b) Quina escriptora catalana traduïda a diversos idiomes, autora de *La plaça del Diamant*, també va ser distingida amb aquest premi? En quin any i quina obra va ser mereixedora del guardó?

3. Víctor Mora ha escrit en castellà una biografia pròpia i, en un paràgraf, comenta el següent: *No lo sabía pero estaba empezando una carrera de, como dice Machado, «Españolito que naces, te guarde Dios. Una de las dos Españas ha de helarte el corazón»*:¹

- a) Busqueu informació sobre Antonio Machado i feu un resum de la seva vida i obra amb una extensió d'unes deu o quinze línies.
- b) Què vol dir el fragment de Machado que cita Víctor Mora? Com podeu relacionar les paraules de Machado amb la vida de Víctor Mora?

4. La primera versió editada de la novel·la *Els plàtans de Barcelona*, que retrata la Barcelona dels anys quaranta, no va ser en llengua catalana:

- a) Sabríeu dir en quina llengua va publicar-se per primer cop? Per quina raó?
- b) Quan va editar-se a Catalunya, la censura va retallar-ne algunes pàgines. Fins quin any no va publicar-se íntegrament en català?
- c) Quan aquesta novel·la es va publicar en català, com havia canviat la situació política?

5. En el quadre següent trobareu dades bàsiques de la biografia de Víctor Mora. Veureu que hi ha alguns espais buits. Busqueu més informació i amplieu el quadre amb el nom d'altres obres i tot el que cregueu pertinent:

¹ MORA, V. «Biografía», dins *Homenaje a Víctor Mora*, p. 39.

<i>Nom i cognoms</i>	Víctor Mora i	
<i>Naixement</i>	Barcelona, 19.....	
<i>Obra</i>	Novel·les	Trilogia: <i>Els plàtans de Barcelona, París flash-back i El tramvia blau; Entre silencis d'estels i tombes</i>
	Guions de còmic	«El Capitán Trueno»
	Contes	«Barcelona 2080 i altres improbables», «Mozzarella i Gorgonzola»
	Altres	
<i>Premis i mencions honorífiques</i>	Premio Leopoldo Alas Premi Víctor Català Cavaller de l'Orde de les Arts i les Lletres del Govern Francès (1991) Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1997) Gran Premi del Saló del Còmic de Barcelona (1998) Premi Primer Memorial Jaume Fuster (2001)	
<i>Altres</i>	Exiliat a França de 1963 al 1968 Traduït a diversos idiomes Membre de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana	

6. Llegiu els textos següents i, després, marqueu quines de les premisses sobre l'estil de l'autor que trobareu a continuació són certes:

Text 1

«La meua obra és una narrativa realista amb to crític, perquè crec que vivim en una època en què fa falta que es torni a envigorir el pensament crític. Si caiem en el conformisme, ens acostumarem a coses monstruoses... Jo no m'he proposat conscientment que resulti compromès el que escric, però és evident que vull veure les coses des de l'òptica de la llibertat, la igualtat, la justícia... La injustícia engendra violència.»

[...] Víctor Mora és un gran intel·lectual, un gran curiós en tots els camps tant de la política o de la història com de la ciència o de la tècnica. El bon periodista és

present a la seva narrativa; el lector insadollable se'ns fa palès en boca dels personatges. Cultura sota cultura. Honestedat d'oferir-nos claredat informativa. Tot el que ens diu ve avalat per una informació rigorosa i exacta [...] Escriu històries meravelloses que, a més, vol que ressonin i ens colpeixin, en un univers on tot sembla ésser vàlid i on ha desaparegut la frontera entre el bé i el mal, perquè sempre ens deixaran el seu missatge en pro dels valors humans. Víctor humanista i Víctor escriptor mai no podran separar-se.

M.-L. Pazos, «El realisme crític en l'obra de Víctor Mora» (p. 22-25)

Text 2

[...] Víctor Mora —me estoy refiriendo precisamente a ese escritor, lúcido e implacable observador de la realidad real— [...]

J. L. Giménez-Frontín, «La otra pequeña gran enseñanza de Víctor Mora» (p. 32)

Text 3

I els seus personatges literaris, amb les piles carregades per l'energia personal de l'autor, volen lluitar contra aquest estat de coses. Saben que hi ha recursos i mitjans per fer-ho, que les innovacions científiques ens podrien projectar cap a un món més just. Sabem també, però, que «els senyors de la terra» són al servei del mal.

Víctor Mora ha estat valent i lúcid, en la seva denúncia del mal.

I. Riera, «Víctor Mora, políticament correcte» (p. 14-15)

Text 4

No son [els contes en castellà] cuentos con moraleja explícita. Son llamadas incisivas al sentimiento y a la razón del lector, que se verá obligado por su fuerza y persuasión a tomar partido, a adquirir una conciencia moral quizás inesperada y reveladora.

[...] Víctor Mora, un hombre que con su obra ha luchado por la justicia, la paz y la libertad. Un hombre bueno.

E. Padrós de Palacios, «Víctor Mora, escritor de cuentos en el 'Leopoldo Alas'» (p. 10-12)

<i>Premises</i>	<i>Sí</i>
Retrata mons de ficció on tot és perfecte.	
Vol ajudar a prendre consciència dels problemes de la societat.	
Tota la informació que dóna sobre la realitat és inventada.	
El camí cap a la justícia és una constant en la seva obra.	
Observa fidelment la realitat i denuncia allò que va en contra de la pau i la solidaritat.	
Amaga informació i intenta fer quedar bé els malvats.	
La seva manera d'escriure reflecteix una manera de viure.	
Només el compromís i la lluita condueixen a la millora social.	

7. Redacteu una biografia de Víctor Mora a partir de les informacions dels exercicis anteriors, d'una extensió d'entre vint i trenta línies, com si la volguéssiu publicar en una revista del vostre centre perquè tots els companys i companyes coneguin aquest escriptor.

II. ELEMENTS PREVIS

1. LA NARRATIVA D'ACCIÓ

Tot seguit coneixereu les bases de la novel·la d'acció, un tipus de novel·la que ens explica uns fets (extrets de la realitat o no), que es donen en el temps i l'espai que ha volgut determinar el creador de l'obra, i amb uns personatges que viuen aquests fets.

La història es presenta amb un ordre concret, que depèn de molts aspectes: el punt de vista, les aparicions dels personatges...

Abans de començar a analitzar la novel·la *El meu cor es diu Àfrica*, us proposem les activitats següents, que us ajudaran a descobrir els elements que configuren aquest tipus de narrativa.

1.1. L'espai i l'època

1. Llegiu els textos següents i observeu el lloc on es desenvolupen les accions:

Text 1

Amb l'última mirada de recança a la negra Pica, vam llançar-nos per la neu i la tartera i en pocs moments vam ser a l'estany d'Estats. Un primer tro, allargassat, ressonà per la vall deserta, seguit d'un silenci i una quietud inesperada de l'aire.

Raimon Esplugafreda, *Hem nedat a l'estany amb lluna plena*

Text 2

Trobar aparcament al meu carrer era cada cop més difícil [...] Al meu bloc de pisos no hi ha aparcament subterrani, i el mateix passa al bloc del costat i al de la cantonada. [...] Comprava en un supermercat que han posat nou al barri i hi havia menjars preparats que només calia descongelar i escalfar.

Isabel-Clara Simó, *La veïna*

Text 3

Quan el Volvo d'en Dick va enfil·lar la carretera, la Polly ja havia donat el sopar als nens —hamburgueses, patates al forn i pèsols congelats, que en part van anar a parar a la panxa de Mr. Bones— i tots quatre tornaven a ser al jardí. Mr. Bones havia sentit que la Polly deïa a l'Alice que el vol de Nova Orleans havia d'arribar a Dulles a tres quarts de cinc.

Paul Auster, *Timbuktú*

- Descriuiu l'aspecte general dels llocs descrits anteriorment.
- Indiqueu els elements que us permeten situar els espais anteriors en un marc concret (rural, urbà, exòtic...).
- Busqueu factors meteorològics, ambientals, temporals i acústics que contribueixin a destacar els espais anteriors.
- Digueu quins espais són reals i quins poden ser inventats. Raoneu la resposta.

2. Ompliu els buits amb una de les paraules o expressions que us proposem (**Indiana, tret, narracions, velocitat, ritme molt ràpid**) i llegiu el text resultant:

En algunes de les _____ d'acció apareixen diversos escenaris, i això fa que hi hagi un _____: recordeu escenes de pel·lícules d'_____ Jones? Ara és a la selva, ara a l'interior d'una piràmide, ara en un avió, etc. Ara el persegueixen els uns i ara els altres... Per això hi ha un ritme molt viu, molt ràpid, ple de _____. Això és un altre _____ de la narració d'acció.

3. Com que les accions que viuen els personatges han de transcórrer en un lloc, la tria d'un espai és molt important en una narració:

- a) Busqueu informació sobre les novel·les següents i relacioneu amb fletxes el títol de la novel·la amb l'autor i, també, amb l'espai principal on se situa l'acció:

<i>Autors</i>	<i>Novel·les</i>	<i>Espais</i>
Bram Stoker	<i>Vint mil llegües de viatge submarí</i>	Mart
Prudenci Bertrana	<i>Dràcula</i>	bosc de Sherwood
Daniel Defoe	<i>Cròniques marcianes</i>	fons del mar
Jules Verne	<i>La plaça del Diamant</i>	catedral de Girona
<i>Anònim</i>	<i>Josafat</i>	illa deserta
Rad Bradbury	<i>Robinson Crusoe</i>	Transilvània
Mercè Rodoreda	<i>Les aventures de Robin Hood</i>	barri de Gràcia, a Barcelona

- b) Expliqueu com creieu que deuen afectar els límits de cada espai al desenvolupament de la novel·la.

4. Un narrador, a l'hora de situar l'acció en un espai o en una època, sol utilitzar un gran nombre de petits detalls, com ara objectes, vestimenta, costums del lloc, vehicles, etc. que li permeten donar versemblança i color a la història. D'aquests elements en diem ambientació. Llegiu ara els textos següents i contesteu les preguntes que plantegem després:

Text 1

Roma era una gran metròpoli; les cases eren d'estructura vulgar però ben construïdes i distribuïdes. [...] El llatí era la llengua dels grafitos que abundaven a les parets, dels rètols de les botigues i també de l'idioma més o menys adulterat que empraven els venedors ambulants. S'hi veien algunes togues, portades per romans d'aparador, però la immensa majoria dels vianants tenia pitjor aspecte.

Toni Soler, *Pretèrit imperfecte*

Text 2

Envia'm un informe per telegrama a Baker Street abans del vespre. I ara només ens queda preguntar per telegrama el nom del conductor del cotxe de cavalls 2704 i després ens deixarem caure a unes galeries d'art de Bond Street. [...] El tren s'aturà en una petita estació a la vora d'una carretera i vam baixar tots. A fora, davant de la tanca baixa de color blanc, s'esperava un carruatge amb un parell d'haques. [...]

ens trobàvem en una sala que impressionava; era àmplia, alta i amb grans bigues de roure enfosquides pel temps. A la gran llar de foc antiga un foc de tions crepitava darrera dels capfoguers.

Arthur Conan Doyle, *El gos de Baskerville*

Text 3

Es deia Benjamin Driscoll i tenia trenta-un anys. Volia que Mart es tornés ben verd, amb arbres alts i plantes que fessin aire, molt d'aire, que a cada estació n'hi hagués més. Arbres que, a l'estiu bullent, refresquessin les ciutats. Arbres que, a l'hivern, fessin recular els freds. [...] Però abans que cap altra cosa, els arbres eren aire fresc per als pulmons, un remoreig gentil que us adorm les orelles, de nit, quan jaieu en llits de neu. [...] A tots ens cal. L'aire, a Mart, és poc dens. Et canses massa aviat. És com viure dalt dels Andes, a Sud-amèrica. Respirs fondo i no en treus res. No et satisfà.

Es palpà les costelles. Com li havia crescut el pit, en trenta dies! Per prendre més aire, calia fer créixer els pulmons. O plantar més arbres.

Ray Bradbury, *Cròniques marcianes*

- Enumereu tots els indicis o les dades que us permeten deduir a quina època o període històric pertanyen les accions que transcorren en els tres textos anteriors.
- Indiqueu tots els elements d'ambientació que trobeu en els textos 1 i 2.
- Busqueu en el text 3 tots els elements o circumstàncies que l'escriptor s'hagi hagut d'imaginar (amb explicació científica o sense) per justificar els fets que s'hi narren.
- Classifiqueu els textos anteriors segons pertanyin a una època anterior, contemporània o posterior a l'autor.
- Com s'anomenen les novel·les ambientades en una època anterior molt allunyada del moment de l'escriptura? I les situades en una època futura?

5. A continuació teniu tres fotografies. En grup, escolliu-ne una i penseu en un personatge i en una acció que es pugui desenvolupar en aquest indret. Escolliu l'època adequada i, sobretot, tingueu presents tots els detalls d'ambientació. Després, cadascun de vosaltres redacteu un text, d'un mínim de deu línies, en què es plasmi aquesta situació que heu triat col·lectivament.

1.2. Els personatges

1. Els personatges són aquests éssers de la ficció que fan les accions que s'expliquen en una novel·la, però no els hem de confondre amb persones de veritat. Un novel·lista presenta uns personatges que semblen reals en la manera d'actuar, en el seu físic, en el que diuen, etc., en definitiva, intenta fer-los versemblants. Per comprovar aquesta afirmació, llegiu els textos següents i, després, feu les activitats que us plantegem:

Text 1

Mentre donya Pura parlava, jo la mirava atentament. Era una velleta de més de setanta anys, més aviat petita, molt ben conservada, d'ulls blaus, amb una mica de color de rosa a les galtes, amb uns cabells blanquíssims i molt fins. Anava vestida de negre amb un petit ribet blanc al coll del vestit. Parlava lentament, amb una calma deliciosa. Portava unes sabates amb botons, a l'antiga. Tenia unes mans molsudes, amb clotets.

Josep Pla, *El carrer Estret*

Text 2

Holmes no era certament un home amb qui fos difícil de conviure. Era estrany que estigués llevat després de les deu del vespre i, invariablement, ja havia esmorzat i sortit abans que jo m'aixequés. [...] Res no podia esgotar la seva energia quan li agafava el rampell de treballar; però, de tant en tant, una mena de reacció s'emparava d'ell i passava dies i dies estirat damunt d'un sofà de la sala, sense pronunciar gairebé ni una sola paraula ni moure un múscul des del matí fins al vespre. En aquestes ocasions li havia vist als ulls una expressió tan distreta, tan buida, que m'hauria estat fàcil d'imaginar que el senyor Holmes era addicte a l'ús d'algun tipus de narcòtic, si no hagués estat per la moderació i la claredat de tota la seva vida, que feien impossible d'imaginar una cosa com aquella.

Arthur Conan Doyle, *Estudi en escarlata*

- En cada un dels textos anteriors es descriu un personatge. Subratlleu-ne la informació més significativa.
- Digueu el nom que rep la tècnica que consisteix a descriure un personatge.
- Expliqueu quina diferència fonamental trobeu entre els textos anteriors a l'hora de descriure el personatge.
- Substituiu els adjectius del text 1 per uns altres, de tal manera que aparegui un personatge conegut (actriu, cantant, política...). Podeu ampliar la descripció, però heu de mantenir el mateix esquema de retrat del text.
- Anoteu tots els trets psicològics que es descriuen en el text 2 i agrupeu-los segons que afectin el caràcter o els costums dels personatges:

<i>El caràcter o manera de ser</i>	
<i>Els hàbits o costums</i>	

f) Ja heu vist que a l'hora de fer els retrats anteriors hi ha una descripció física i una altra de psicològica, però cada text podia haver tingut totes dues descripcions. Feu servir la imaginació i completeu els retrats anteriors amb el tipus de descripció que els falta.

g) Seguiu les indicacions del text 1, feu un dibuix d'aquest personatge. Comenteu, posteriorment, les dificultats que heu tingut. Serien les mateixes si provéssiu de fer un dibuix del personatge del text 2? Per què?

2. Busqueu una fotografia i feu la descripció física de la persona escollida. Atribuïu a aquest personatge un caràcter determinat i feu-ne, també, una descripció psicològica.

3. De vegades, però, la informació sobre els personatges que aporta el narrador no és tan directa i clara com les anteriors. Llegiu els textos següents i, després, feu les activitats que us plantejem:

Text 1

Els pobles, fillet, com més amunt es troben, més fort han de cantar els goigs de Sant Prim. Ho veus ta mare, com ha de baixar de la muntanya? Ella ha fet millor sort que jo mateixa, a fe de denai. És clar que a Ca la Tonya no en podem dir pas cap mal de la Maria. Tot el contrari: ni que ens l'haguessin anat a triar al bosc, ens hauria sortit més treballadora...

Pep Coll, *El secret de la moixernera*

Text 2

Una solució, sí. Tu ja saps que no m'agrada el que no és clar ni fosc. Recordes? Al poble o, quan érem més grans, a l'institut, no hi havia res que m'empipés tant com la incertesa de després dels exàmens; i, quan jugàvem a futbol en l'equip del carrer, els empats em molestaven més que no pas les derrotes. [...] doncs ara és el mateix, la vida o la mort, sense mitges tintes.

Pau Joan Hernández, *Tot et serà pres*

a) Imagineu com deuen ser, tant psicològicament com físicament, els personatges que parlen en els textos que heu llegit. Escriviu les vostres impressions i feu-ne una caracterització tan detallada com us sigui possible (nom, sexe, edat, manera de parlar, ocupació...).

b) Expliqueu les diferències que trobeu entre aquests textos i els que heu llegit a l'exercici 1.

4. Un escriptor pot presentar els personatges de dues maneres: fent-ne una descripció de forma directa (dient-nos exactament com és el personatge) o fent-nos-el descobrir d'una manera indirecta (a través de les coses que diu, del seu comportament, de la forma com vesteix, etc.):

- a) Busqueu, entre els quatre textos anteriors (els dels exercicis 1 i 3), les frases que reflecteixin més clarament una forma de caracterització directa.
- b) Tot i que és molt difícil afirmar-ho a causa de la brevetat dels textos, digueu quin text s'ajusta més a la caracterització indirecta.

5. Quan estudiem els personatges d'una novel·la, els classifiquem en personatges principals i secundaris. Indiqueu tres característiques que permetin diferenciar un personatge principal d'un de secundari.

6. Digueu dues pel·lícules que hàgiu vist últimament i describiu-ne dos personatges principals i dos de secundaris, tot explicant els motius que us han dut a considerar-los d'una manera o d'una altra. Si la resta de la classe també ha vist alguna d'aquestes pel·lícules, mireu si coincideu en les vostres apreciacions.

1.3. El narrador i els punts de vista de la història

1. Els fets que s'esdevenen a la novel·la són relatats per algú: el narrador ens en dóna la seva versió, és a dir, el seu punt de vista. Llegiu les definicions següents i relacioneu-les amb els dos tipus diferents de narrador i de punts de vista:

- El narrador se situa dins de la història i pot ser el protagonista o un personatge secundari. narrador objectiu
- El narrador explica uns fets des de fora de la història. narrador omniscient
- El narrador presenta els fets que observa o escolta, sense comentar-los. punt de vista intern
- El narrador ho sap tot, és a tot arreu, pot penetrar en el pensament dels personatges i pot emetre opinions o parlar amb el lector. punt de vista extern

2. Digueu quines de les situacions següents serien pròpies d'un narrador omniscient. Marqueu *sí* o *no* segons correspongui:

	SÍ	NO
• La protagonista recorda un fet.	☐	☐
• La protagonista baixa unes escales.	☐	☐
• La protagonista es posa vermella.	☐	☐
• La protagonista té ganes de plorar.	☐	☐
• La protagonista plora.	☐	☐

3. Llegiu aquest text i feu els exercicis proposats:

Em sentia fatigat. El porter m'ha dut a les habitacions i he pogut rentar-me i pentinar-me. També he pres un cafè amb llet, que era molt bo. Quan he sortit, ja era completament de dia. Feia molt temps que no havia sortit al camp i m'imaginava el plaer que hauria sentit de passejar-hi.

Albert Camús, *L'estrany*

- a) Marqueu tots els pronoms personals que us facin veure la persona verbal que parla.
- b) Torneu a escriure el text canviant els verbs en 1a persona del singular per la 3a del singular i els pronoms que calgui perquè tingui sentit:

Text resultant:

- c) Expliqueu els canvis que ha sofert el text després dels canvis de persona gramatical.
- d) Digueu la relació que observeu entre la persona gramatical i el punt de vista narratiu. Hi ha hagut un canvi de narrador? Raoneu la resposta.

4. Imagineu-vos una novel·la on hi hagi dos narradors interns. De quina manera podria ser? Quin resultat tindríem?

5. Llegiu aquests dos textos i feu les activitats proposades:

Text 1

Es va acostar a ella i li va donar un ram de flors silvestres.

—Gràcies per fer-me de guia.— Va somriure suaument. —Tornaré a l'alba un dia d'aquests i faré les fotografies.

Ella va tornar a sentir una cosa per dins. Flors. Ningú no li donava flors, ni tan sols en ocasions especials.

—No sé com ets dius— va dir ella. Ella es va adonar llavors que no li havia dit el seu nom. Quan l'hi va haver dit, ell va fer que sí i va dir: M'havia semblat copsar una mica d'accent. Ets italiana?

Robert James Waller, *Els ponts de Madison County*

Text 2

Acabada la conferència de premsa, Dewey va retirar-se al seu despatx, una habitació que el sheriff li havia deixat temporalment. Només hi havia una taula i

dues cadires de respallier vertical. Escampats sobre la taula hi havia els objectes que un dia serien exhibits en un tribunal: la cinta adhesiva i els metres de corda que havien lligat les víctimes, tancats ara en saques de plàstic segellades [...] i fotografies de l'escenari del crim fetes per un fotògraf de la policia.

Truman Capote, *A sang freda*

- Digueu quin tipus de narrador extern hi ha a cadascun i per què.
- Reescriuiu els textos anteriors tot canviant el tipus de narrador extern.
- Expliqueu les modificacions que heu hagut de fer quan heu canviat el narrador.

1.4. L'ordre i el temps

1. La majoria de les novel·les, a l'hora de narrar els fets, segueixen un esquema clàssic de tres parts: plantejament, nus i desenllaç. Heu de tenir present, però, que l'ordre dels fets no té per què coincidir amb el temps natural o real de la història:

- Relacioneu amb fletxes cada definició amb el terme corresponent:

- Una situació inicial exposa un fet que desencadena tota la història. nus
- Es desenvolupa tota l'acció de la història, es plantegen problemes i es busca la solució. desenllaç
- Finalment s'arriba a una solució final (bona o dolenta) que deixa la història tancada. plantejament

- Apliqueu l'esquema anterior a l'última pel·lícula que hàgiu vist o a l'últim llibre que hàgiu llegit:

Títol: _____

<i>Plantejament</i>	
<i>Nus</i>	
<i>Desenllaç</i>	

2. El temps de la narració pot passar ràpid o lent, cosa que depèn, sobretot, dels salts cronològics que faci l'autor. Col·loqueu les paraules en negreta en el buit que correspongui perquè el text tingui sentit: **retrospecció**, **ordre cronològic**, **anticipació**, **ordre simultani** i **flash-back**. (Si no en sabeu el significat, busqueu-les un diccionari o en un llibre de text.)

L'ordre en què el narrador ens explica la història pot assemblar-se a la vida real, és a dir, seguint un _____ (el pas del dia, el pas dels anys) ens explica les accions d'un protagonista. Però, moltes vegades els narradors poden saltar-se aquest ordre natural i d'aquesta manera ens donen una visió més àmplia de com transcorren les coses: per exemple, explicar-nos diverses coses que passen al mateix moment (_____); o també anar explicant una cosa i anar cap al passat per recordar un esdeveniment important (_____, si dura força, o _____, si dura poc); i fins i tot es podria fer una _____, és a dir, explicar-nos el que passarà més endavant. Si us hi fixeu, a vegades és més interessant reconstruir la història a base de trossets i d'anar i venir en el temps.

3. De vegades el temps està molt concretat o és força general. Inventeu, seguint els models, algunes expressions que designin temps i classifiqueu-les en la columna corresponent del quadre:

- El primer dia no se'n va adonar.
- De jove es va enamorar.
- _____
- _____
- _____
- _____

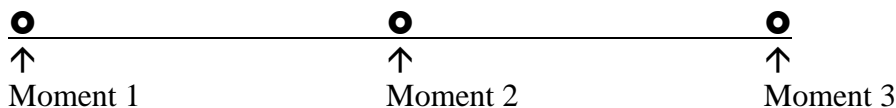
<i>Temps concretat</i>	El primer dia no se'n va adonar.
<i>Temps general</i>	De jove es va enamorar.

4. Llegiu atentament el fragment següent i feu, després, les activitats proposades:

Miquel Puig, que sis anys enrera havia estat contractat per a cobrar uns deutes d'una empresa constructora, va deixar el cotxe estacionat sobre la vorera del Cinema Princesa. Al mateix temps la Carme va travessar pel pas de vianants i de cua d'ull es va fixar en la matrícula del cotxe que Puig havia estacionat. En el futur, en el moment de la seva mort, la Carme tornaria a veure aquella mateixa matrícula FKI098 i una enganxina que deia GB.

Àngel Vergés, *Taula de dol*

- a) Localitzeu i assenyalau en el text anterior els fragments que indiquin simultaneïtat, retrospecció o anticipació.
- b) Seguiu l'ordre cronològic del text i analitzeu-ne el temps. Escriviu en aquesta línia temporal les diferents accions que hi succeeixen. Penseu que en total hi ha quatre accions, però una és simultània a una altra. Quina acció és? Situeu-la a sota del moment corresponent.

- c) Expliqueu la relació que hi ha entre el temps narratiu i l'ordre de la narració.

2. TALLAFERRO

Després de veure tots els mecanismes de funcionament de la narrativa d'acció, intentarem aplicar-los a un cas concret: el còmic.

A l'annex 2 podeu llegir la part final d'una aventura d'en Tallaferro, còmic realitzat pels dibuixants Jesús i Adrià Blasco amb guió de Víctor Mora, autor de la novel·la *El meu cor es diu Àfrica*.

Una vegada llegida aquesta part, haureu de començar a treballar els diversos aspectes que heu vist de forma teòrica. El còmic no és tan complet com la narració i potser algun dels elements us costarà una mica més de localitzar i distingir, però, de tota manera, veureu com els exercicis anteriors hauran estat útils.

1. Busqueu informació en un llibre de text o en una enciclopèdia sobre els almogàvers. Elaboreu un text (d'una extensió entre vint i trenta línies) en què resumeu la informació trobada.
2. Si haguéssiu de situar l'acció en un lloc geogràfic, en quins estats la localitzaríeu? Podeu fer servir algun dels mapes del dossier, que trobareu a les pàgines 31 i 32..
3. Dels diversos tipus de llocs que heu vist quan tractàvem de l'espai en una obra narrativa (real/inventat, rural/urbà, etc.), quin seria el que hi ha en aquest còmic?
4. Ara que ja coneixeu els almogàvers, podeu situar sense problemes l'època en què passen els fets. Quina és? Assenyalau vuit elements d'ambientació que ens ajudin a situar l'acció en aquesta època (fixeu-vos bé en tots els detalls dels dibuixos).
5. Com que ja heu vist l'aspecte físic i la manera d'actuar d'en Tallaferro i d'en Malcom, feu una llista de quatre característiques físiques i de quatre de psicològiques de cadascun:

	<i>Trets físics</i>	<i>Trets psicològics</i>
Tallaferro	1.	1.
	2.	2.
	3.	
	4.	
Malcom	1.	1.
	2.	2.
	3.	3.
	4.	4.

6. És possible saber quin tipus de narrador hi ha en el còmic? En cas afirmatiu, quin és? Quin és el punt de vista narratiu que hi apareix? Justifiqueu les vostres respostes.

7. Vosaltres heu llegit només un fragment de la història. Tot i així, ompliu aquest quadre, deduint-ne la primera part (heu de mirar que lligui perfectament amb les dues parts que sí que teniu en el còmic):

<i>Plantejament</i>	
<i>Nus</i>	
<i>Desenllaç</i>	

8. Quin és l'ordre de la història? Hi podeu trobar alguns moviments una mica especials, com retrospeccions o anticipacions? Si és així, assenyaieu-los.

9. El guionista del còmic ha posat molt d'interès que hi apareguin valors i conductes ètiques. Analitzeu dos personatges (us suggerim el cap de la tribu i Tigrone): un tindrà valors i actituds negatius i l'altre, positius. Busqueu mostres d'aquests comportaments:

<i>Cap de la tribu</i>	<i>Tigrone</i>
1.	1.
2.	2.
3.	3.

10. De quina manera el guionista ha caracteritzat la tribu? Com ens presenta els seus membres? Per què ho deu haver fet així?

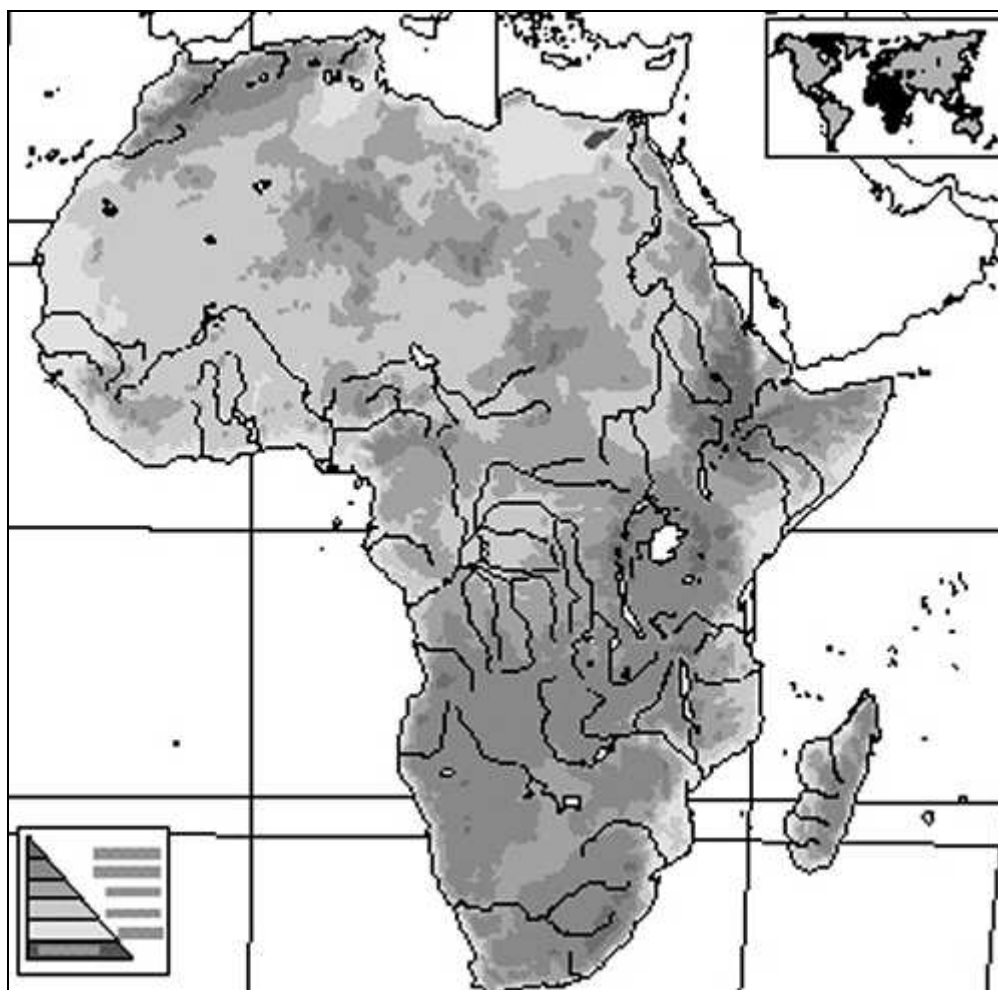
11. El còmic se serveix tant del text com de la imatge. Busqueu-hi dos elements que volen significar la mort però que no són «reals», és a dir, que difícilment podrien presentar-se així en una pel·lícula, si no fos amb efectes especials.

12. Feu, ara, un treball de grup. El grup pensarà un guió per després ser dibuixat. Recordeu que és important planificar bé la feina: primer, quins seran els personatges principals, els escenaris i l'època, l'argument, etc. Un cop discutits i aprovats tots aquests elements, us podeu repartir la feina del dibuix; no cal que sigui molt ampli (penseu en una pàgina d'un còmic) i intenteu que tingui els tres elements principals d'una història d'acció. Podeu fer servir el mitjà que vulgueu (llapis, ordinador, etc.) Quan acabeu, pengeu-los a la classe, o si us sembla millor, aplegueu-los com si féssiu una revista.

3. UN RECORREGUT PER ÀFRICA

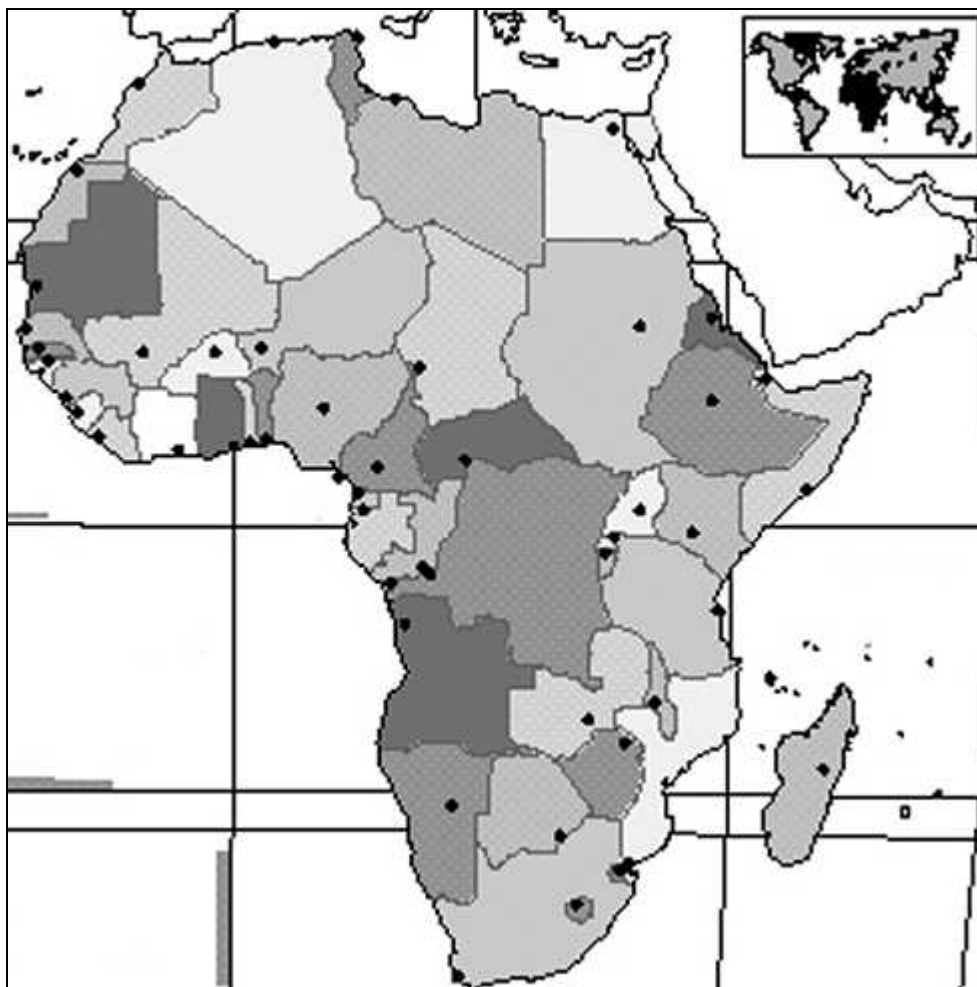
3.1. Ara ens situarem

1. Escriviu en aquest mapa de relleu² el nom de les muntanyes, llacs, illes, rius, oceans i mars més importants d'Àfrica (en total, entre dotze i quinze llocs):

² Mapa extret d'aquesta pàgina web: <http://www.indexnet.santillana.es/scripts/>.

2. Busqueu ara en aquest mapa polític³ on es troba el Zaire i marqueu-ne la silueta en vermell. En grup de quatre o cinc membres, escriviu, també, el nom de tots els estats africans (us n'oferim la llista i podeu col·locar, si voleu, la xifra corresponent en els casos d'estats molt petits):

1. Algèria	15. Etiòpia	29. Marroc	43. Sierra Leone
2. Angola	16. Gabon	30. Maurici	44. Somàlia
3. Benín	17. Gàmbia	31. Mauritània	45. Sudan
4. Botswana	18. Ghana	32. Moçambic	46. Swazilàndia
5. Burkina Faso	19. Guinea Bissau	33. Namíbia	47. Tanzània
6. Burundi	20. Guinea	34. Níger	48. Togo
7. Camerun	21. Guinea Equatorial	35. Nigèria	49. Txad
8. Cap Verd	22. Kenya	36. República Centrafricana	50. Tunísia
9. Comores	23. Lesotho	37. República de Sud-àfrica	51. Uganda
10. Congo	24. Libèria	38. Ruanda (o Rwanda)	52. Zaire
11. Costa d'Ivori	25. Líbia	39. Sàhara	53. Zàmbia
12. Djibouti	26. Madagascar	40. Sao Tomé i Príncipe	54. Zimbabue
13. Egipte	27. Malawi	41. Senegal	
14. Eritrea	28. Mali	42. Seychelles	

³ Mapa extret d'aquesta pàgina web: <http://www.indexnet.santillana.es/scripts/>.

3. Observeu, en els mapes següents, el territori que correspon al Zaire. Busqueu en un atlas alguns dels topònims que hi apareixen i classifiqueu-los, en el quadre final de l'exercici:

<i>Ciutats</i>
<i>Rius</i>
<i>Llacs</i>
<i>Estats limítrofes</i>

4. En el primer mapa dels anteriors en comptes de *Zaire* apareix *República Democràtica del Congo*. A més, en tots dos mapes podeu veure que a l'oest del Zaire hi ha un estat anomenat *República del Congo* o, simplement, *Congo*.

- a) Esbrineu per quina raó el Zaire abans s'anomenava *República Democràtica del Congo*.
- b) Busqueu en la *Gran Enciclopèdia Catalana* quantes entrades trobeu per *Congo* i escriviu breument a què correspon cadascuna.

5. En *El meu cor es diu Àfrica* apareixen algunes d'aquestes paraules: *bantú, sarahule, tamazight, tacelhid, suahili, kikongo, lingala, tshiluba, wolof, fula, soninké...*

- a) Què us sembla que són? Podeu esbrinar-ho consultant una enciclopèdia o a partir d'un cercador d'Internet (per exemple, el Google).
- b) Digueu quins dels mots anteriors tenen relació amb el Zaire i per què.

6. Fixeu-vos bé com es formen els numerals en dues llengües africanes. Si ho compareu amb el català, us adonareu que aquestes dues llengües fan servir sistemes diferents per arribar fins a 10. Només llegint uns quants numerals, expliqueu aquells sistemes (quines «peces» fan servir per fer cada número). Si a classe hi ha algun company o companya que parli fula o soninké, demaneu-li més informació:

Català	Fula	Soninké
<i>un</i>	<i>goot</i>	<i>baane</i>
<i>dos</i>	<i>d'id'</i>	<i>fillo</i>
<i>tres</i>	<i>tato</i>	<i>sikko</i>
<i>quatre</i>	<i>nayo</i>	<i>naxato</i>
<i>cinc</i>	<i>njoyo</i>	<i>karago</i>
<i>sis</i>	<i>njoy-ee-gomo</i>	<i>tumu</i>
<i>set</i>	<i>njoy-ee-d'id'o</i>	<i>nyeru</i>
<i>vuit</i>	<i>njoy-ee-tato</i>	<i>segu</i>
<i>nou</i>	<i>njoy-ee-nayo</i>	<i>kabu</i>
<i>deu</i>	<i>sappo</i>	<i>tanmu</i>
<i>onze</i>	<i>sappo'e go'o</i>	<i>tanmu do baane</i>
<i>dotze</i>	<i>sappo'e d'id'o</i>	<i>tanmu do fillo</i>
<i>tretze</i>	<i>sappo'e tato</i>	<i>tanmu do sikko</i>
...
<i>vint</i>	<i>noogas</i>	<i>tanfille</i>
<i>trenta</i>	<i>capand'e tato</i>	<i>tanjikke</i>
<i>quaranta</i>	<i>capand'e nayo</i>	<i>tannaxate⁴</i>

⁴ Extret de GRÀCIA, L. «Trets lingüístics i estructures de pensament distintius de les llengües d'origen rellevants en l'aprenentatge del català».

3.2. Va de vídeo!

1. Mireu el vídeo *Àfrica es mou*. És un videoclip que podríem dir-ne de xoc: tot d'imatges estàtiques es van succeint, sense explicacions, acompanyades de diverses músiques africanes. Les imatges estan distribuïdes en diversos títols: introducció, el poblat, la ciutat, la situació social, el medi, la diversitat, i el futur i desenvolupament.

Escriviu una característica del que hàgiu copsat del vídeo per a cadascun d'aquests apartats. Tot seguit, pengeu a l'aula una cartolina de colors per a cada aspecte i ompliu-la entre tots. Abans d'escriure cal llegir les característiques que ja hi ha escrites per no repetir-les:

El poblat	La ciutat	La situació social
El medi	La diversitat	El futur i desenvolupament

2. Mireu un altre vídeo, *Un dia en la vida d'un nen*. En aquest vídeo s'exposa la vida quotidiana dels nens i de les nenes de diferents països (Guatemala, Ghana, Bali, Brasil i Ruanda). Tenint en compte la vostra lectura, és interessant de veure la part corresponent a un país veí del Zaire, Ruanda:

- a) Dividiu-vos en grups de treball i, quan hàgiu vist la part corresponent del vídeo (de 26 minuts de durada), ompliu el quadre següent escrivint les diferències que pugueu trobar entre la vida d'aquest nen africà i la vostra (com l'exemple):

<i>Àfrica</i>	<i>Europa</i>
– Caminar 6 km per anar a l'escola.	– Anar amb transport escolar o bé a peu perquè l'escola és a prop.

- b) Escolliu un portaveu del grup i poseu en comú les diferències que heu trobat. Després, torneu a veure el reportatge i comproveu si les heu anotat totes.

3. Aquest reportatge que acabeu de veure es va fer abans d'esclatar el conflicte entre hutus i tutsis a Ruanda. Molts afectats es van refugiar al Zaire. En *El meu cor es diu Àfrica* hi ha diverses referències al tema, com ara les següents:

Els llacs anaven des del Mweru i el gegant Tanganyika, fins al Mobutu Sese Seko (antic llac Albert), passant pel riu Kivu (on milers de morts havien aparegut, flotant, durant la guerra de Ruanda) i el Rutanzige. (p. 48)

El meu pare ja deu haver tornat del dispensari que ha muntat allí on han internat els refugiats ruandesos... (p. 99)

- a) Cerqueu a Internet informació sobre la situació actual de Ruanda i informeu-vos del conflicte que hi ha (quines en són les causes, com viuen els refugiats, en quines condicions i amb quines mancances, etc.).
- b) El conflicte encara no s'ha resolt i els campaments de refugiats sobreviuen amb l'ajut de diverses ONG i una minsa ajuda internacional. Feu una cerca a Internet o bé aneu a la biblioteca i busqueu notícies als diaris de l'any 1997, quan va esclatar el conflicte, i compareu-les amb notícies actuals provinents de la zona:
- S'ha solucionat alguna cosa?
 - Quina és la situació actual?

4. Ara que us heu informat del drama de Ruanda, dividiu-vos en grups i poseu en comú la informació:

- a) Feu còpies de tot el que us sembli interessant (imatges, titulars i notícies dels diaris...).
- b) Creeu titulars nous i dissenyeu un cartell on s'exposi i s'analitzi un aspecte concret: polític, sanitari, educacional, etc.
- c) Per finalitzar, munteu una exposició a l'institut per tal d'informar i conscienciar la resta de companys i companyes.

3.3. Zaire o Congo? Treballem el lèxic

1. Llegiu el fragment següent, en el qual queda palès que els topònims sofreixen canvis. Repasseu també l'exercici 4 del punt 3.1 de l'apartat II i digueu, posteriorment, quina explicació ofereix el narrador per al canvi de nom en els topònims:

El llac del qual en Toni era ara tan a prop, és a dir aquell Rutanzige (antic llac Idi Amin Dada i llac Edward, ja que decididament al Zaire, com a tot arreu, la toponímia anava canviant segons uns o altres manaven) no podia ser una excepció [...] (p. 49)

2. Busqueu en una enciclopèdia els topònims antics que teniu a la columna de l'esquerra, que pertanyen a diferents continents, i uniu-los amb una fletxa amb el nom actual:

Leningrad	Ho Chi Minh
Leopoldville	Nova York
Saigon	Kinshasa
Constantinoble	Istanbul
Nova Amsterdam	Zimbabwe
Rhodèsia	Sant Petersburg

3. A Catalunya, tant després de la República dels anys trenta com després del franquisme, moltes places i carrers, i fins i tot localitats, van canviar de nom. Demaneu als vostres avis o als vostres pares el nom que tenien antigament alguns pobles, places i avingudes que no es corresponen amb el nom que tenen actualment.

4. Segurament sabeu que el nom del país on viu la Goldie prové del nom d'un dels rius més importants del país i, si no, la novel·la ho fa ben palès: *vapors que remuntaven el gran riu Zaire, antic riu Congo* (p. 48). Els topònims poden crear-se per diferents causes, com comprovareu en l'activitat proposada continuació:

— Col·loqueu els topònims *Nigèria, Libèria, Austràlia, Filipines* i *Colòmbia* en la casella que els correspongui segons l'ètim del qual provinguin:

<i>Significat etimològic</i>	<i>Estat</i>
Terra dels lliures, a partir del mot llatí LIBER. Els esclaus alliberats a partir de 1822 als EUA van establir-s'hi.	
Nom donat inicialment a l'actual illa de Leyte en honor del Príncep d'Astúries i posterior rei d'Espanya Felip II (1556-1598). Actualment designa tot l'arxipèlag.	
Els colonitzadors anglesos van anomenar-la <i>Terra dels negres</i> , a partir del mot llatí NIGER.	
Nom que es va donar el 1819 a un territori en honor a Cristòfor Colom.	
Nom donat al segle XVI procedent de les paraules llatines TERRA AUSTRALIS INCOGNITA, que signifiquen 'terra desconeguda del sud', quan suposaven que existia un gran continent a l'hemisferi sud que havia de compensar el pes de la gran massa de terra de l'hemisferi nord.	

5. En alguns mots de l'apartat anterior podeu comprovar la formació a partir de compostos: *Leopoldville* significa 'ciutat de Leopold' o *Leningrad* significa 'ciutat de Lenin'. En trobaríem d'altres, antics i actuals, amb significats semblants: l'antic *Stalingrad* ('ciutat d'Stalin') o *Johannesburg* ('ciutat de Joan'). Així doncs, els sufixos *-burg*, *-grad*, *-ville* signifiquen 'ciutat' o 'poble' en diferents llengües. Digueu dos o tres altres noms de ciutat que continguin alguns d'aquests sufixos.

6. En els territoris catalanoparlants gairebé no hi ha topònims amb l'arrel *burg*, però tenim una gran quantitat de «viles»: Vilademuls, al Pla de l'Estany, o Viladasens a l'Empordà. Feu una llista de quatre o cinc topònims del Principat de Catalunya que continguin *vila*, digueu a quina comarca pertanyen i situeu-los en el mapa següent:

7. Llegiu atentament el fragment següent, extret d'*El meu cor es diu Àfrica* i definiu els termes en negreta:

«*Quin panorama! La **independència** ha desembocat en tot això, doncs?...*»

«*Jo diria que més aviat ha estat la manca de **democràcia**... Miri, quan els belgues se'n van anar d'aquest país, que el rei Leopold de Bèlgica havia considerat com una finca exclusiva de la seva propietat durant molt de temps, els nadius no tenien cap preparació... Se'ls havia mantingut en la ignorància. Pensi que el soldat de més graduació que hi havia a l'exèrcit era un sergent! No parlem ja d'enginyers, d'arquitectes, de metges, de jutges, d'advocats, etcètera. La gent més capaç i benintencionada va ser bandejada, per dir-ho moderadament, pels qui van arribar al poder i pels seus còmplices de l'estranger. I la situació s'ha degradat tant, que no són pocs els qui avui enyoren el **colonialisme** i l'ordre que comportava... Perquè, per fer treballar la gent, bé se l'ha d'alimentar. Calen dispensaris, per no tenir treballadors malalts... Etcètera, etcètera. Ja veu el que vull dir! Hi ha qui enyora allò, doncs. Que és tant com dir que els esclaus enyoren les cadenes i la garjola, on, almenys, se serveix un ranxo, per magre que sigui, i a hores fixes! Aquells que no volen tornar enrere, sinó anar endavant, esperen, però, sortir-se'n algun dia... Per què no? Jo mateix vull esperar que tard o d'hora la **dictadura** caurà, i que els mateixos zairesos, i qui els ajudi de debò, internacionalment parlant... i no amb la intenció de passar factura i espoliar-los més tard... faran que aquest país surti del marasme.»*

(p. 75-76)

8. La paraula *democràcia* prové del grec DEMOS, que vol dir 'poble', i de la paraula KRATIA, que vol dir 'poder' (és a dir, 'el poder del poble'). Fixeu-vos que el significat de l'ètim de *democràcia* és similar a la definició que n'heu escrit en l'exercici anterior. Busqueu quatre paraules que continguin una de les arrels gregues que acabem de citar, definiu-les i assenyalau aquestes arrels, com teniu a l'exemple:

<i>Paraula</i>	<i>Definició</i>	<i>Arrels</i>
<i>democràcia</i>	'el poder del poble'	<i>demo</i> ('poble') + <i>cràcia</i> ('poder')

9. Acabem de parlar de *democràcia* i del seu significat. En tots els estats del quadre següent regeix aquest tipus de govern. En uns, però, existeix monarquia parlamentària o constitucional, i, en d'altres, el tipus de govern és la república:

a) Marqueu amb una creu el règim polític dels següents estats europeus:

<i>Estats</i>	<i>Monarquia</i>	<i>República</i>
França		
Espanya		
Itàlia		
Suècia		
Alemanya		
Gran Bretanya		
Dinamarca		

b) Quina diferència hi ha entre les dues maneres de govern?

c) Quin tipus de govern existeix al Zaire?

10. A l'exercici 7 heu escrit el significat d'*independència*. Al llarg del segle XX moltes nacions s'han independitzat de l'estat a què estaven sotmeses —acabeu d'observar el cas del Zaire, que s'independitza de Bèlgica— o, en algun altre cas, s'han reunificat. Escriviu-ne tres exemples.

III. EL MEU COR ES DIU ÀFRICA

1. LA TRAMA

1.1. L'argument

1. Contesteu les preguntes següents per comprovar si heu entès alguns dels elements més importants de la lectura, ja que poden ser indispensables per continuar l'estudi de l'obra:

- a) Per quina raó el llibre es titula *El meu cor es diu Àfrica*?
- b) De quina zona de l'Àfrica és originari en Kemba?
- c) Quina mercaderia creien, en Sivilles i en Jackson, que havien de recollir d'un avió estavellat? Què passa finalment amb el contingut de l'avió?
- d) Digueu tres característiques físiques destacables de la Goldie.
- e) On dormen la darrera nit en Toni i la Goldie?
- f) A què es dedica el professor Severing?
- g) Per què Madame Singh necessita els pilots de Carn d'Olla Airlines?
- h) Com mor Madame Singh?

2. Hi ha diversos moments de gran suspens a l'obra, però n'hi ha un en què la vida dels protagonistes penja d'un fil:

- a) Quin moment és?
- b) Com reaccionen els personatges? Trobeu normal aquesta reacció? Com hauríeu reaccionat vosaltres?

3. El diàleg entre els antagonistes dels herois (p. 34-37) és molt interessant; si el seguïu, anireu copsant tots els punts de vista:

- a) Doneu mostres dels diversos punts de vista.
- b) Quins esdeveniments importants de la biografia dels dos «dolents» principals, Laila Singh i David Pelham, són narrats en aquestes pàgines?

4. Ara ja hauríeu de saber què és un *flash-back*, perquè el primer capítol de la novel·la n'és ple. Assenyaleu-ne algun i digueu per què creieu que n'hi ha tants.

5. A la pàgina 27 s'explica que la Goldie és al mig de la selva buscant en Mik-Mik. Per què al narrador li interessa que la Goldie sigui a la selva precisament en aquell moment?

6. Amb un llapis, subratlleu en el capítol 1 tot el que sigui narració en temps present. Després, torneu a llegir tot el que no està subratllat. Expliqueu quina funció creieu que té aquest capítol.

7. Llegiu aquest petit fragment i feu, després, les activitats que us proposem:

El fet de veure's incapaços d'entendre's en aquell cas, mentre el ximpanzé tornava a donar per signes la seva versió de la trobada, va fer que la Goldie i en Toni es possessin a riure, i fessin alegrement entremetre els palmells de les mans... «Déu meu! Encara és més bonica quan riu!», pensà ell. «Té unes dents precioses!», es digué ella. (p. 52-53)

- Definiu quin tipus de narrador i de punt de vista hi trobem.
- Busqueu dos fragments més de la novel·la on aparegui clarament aquest tipus de narrador.

1.2. Situació geogràfica de l'acció

1. En un dels mapes que ja heu vist (en el punt 3.1. de l'apartat II), assenyaieu amb colors els llocs on passa l'acció i escriviu-los, quan sigui necessari,. Marqueu, també, en fosforescent el recorregut que fan els protagonistes.

2. Busqueu, en aquesta sopa de lletres, vuit topònims que apareixen en la novel·la:

T	Z	R	U	T	A	N	Z	I	G	E
K	A	L	A	H	A	R	I	O	O	T
U	I	G	R	G	C	C	I	O	M	N
K	R	F	I	L	N	U	G	R	A	P
I	E	R	A	U	J	S	U	M	M	I
N	J	J	G	M	R	P	I	Y	N	G
S	I	M	N	A	L	I	N	A	I	F
H	O	S	A	M	A	Y	V	B	O	M
A	Q	U	S	E	N	P	E	T	A	R
S	A	K	I	N	A	G	N	A	T	E
A	S	K	K	A	T	A	N	G	A	R

3. Demaneu a alguna agència de viatges un fulletó d'un viatge al Zaire o a la zona de les muntanyes Virunga i contesteu les preguntes següents:

- De quina manera promocionen el viatge a aquest país?
- Què destaquen com a més important? Aquesta informació us serà útil per analitzar el desenvolupament econòmic del país dins els diversos elements de reflexió que trobareu punt 5 d'aquest mateix apartat.

1.3. Els temes

1. En una novel·la d'acció no hi pot faltar una relació amorosa. Per tant, cal que ara repasseu i subratlleu, a partir de la pàgina 51, tots aquells detalls que ens donen informació sobre la història d'amor dels dos personatges (així veureu amb quina habilitat el narrador ens va informant d'aquest enamorament). Després, copieu els dos fragments que us hagin semblat més interessants.

2. Un altre nucli temàtic apareix amagat durant tot el relat fins un moment concret:

Una notícia més deixà en Toni ben sorprès: el carregament del Fairchild que havia de recollir Carn d'Olla Airlines no era ni «productes electrònics valuosíssims» ni armes de contraban... (p. 62)

— De quin carregament es tracta exactament? Quina importància té això en el desenllaç de la història?

3. Per acabar, segur que us heu adonat que els dos aviadors se'n surten de les situacions més adverses, moltes de les quals fan riure. És molt interessant que el narrador hagi separat en Toni d'aquests dos personatges durant gairebé tota la història. Per què creieu que li va tan bé, al narrador, que en Toni no torni a veure els seus companys fins al final de la narració?

4. Us deueu haver adonat que el recorregut amb jeep per la jungla dels *rangers* del Zaire i dels bandits de Madame Singh comporta un seguit de peripècies que no tenen res a veure amb les que viuen, també durant el seu recorregut en jeep, la Goldie i en Toni:

- a) Quina és la diferència bàsica entre un i altre?
- b) Si les aventures d'en Toni es poden catalogar d'amoroses, com qualificaríeu les d'en Sivilles i en Jackson?
- c) Busqueu què significa l'expressió *viatge iniciàtic* i digueu a quin personatge de la novel·la pot aplicar-se.

5. Anteriorment heu treballat els aspectes bàsics del còmic. Ara, dividiu-vos en grups i prepareu un còmic basant-vos en el capítol 9 de la novel·la, que conté alguns dels elements que ja coneixeu de la narrativa d'acció. Com que és un treball de grup, heu de posar en comú les idees, arribar a acords, i treballar cadascú en allò que millor domini. També heu d'aconseguir una bona ambientació i respectar les tres parts bàsiques dels textos narratius.

6. A la novel·la apareixen dos noms relacionats amb l'aviació: *Fairchild* i *Antonov*.

- a) Amb un cercador d'Internet (com el Google, per exemple), busqueu pàgines relacionades amb aquests dos tipus d'avions. Quan tingueu una imatge de cadascun d'ells, imprimiu-la i enganxeu-la en un full.
- b) Ompliu el quadre següent amb les característiques principals d'aquests avions:

	<i>Antonov</i>	<i>Fairchild</i>
<i>Any de fabricació</i>		
<i>Pes i dimensions</i>		
<i>País de fabricació</i>		
<i>Tipus d'avió (militar, de càrrega, turístic, etc.)</i>		

2. ELS PERSONATGES

1. Molts dels personatges d'aquesta obra tenen un sobrenom. Feu-ne una llista i expliqueu quina és la raó d'aquest nom, diferent del de pila.

2. Uniu amb una fletxa cada personatge amb un tret de cada columna. Algunes característiques podrien escaure a més d'un personatge però intenteu acotar-les tant com pugueu i que, finalment, només n'hi hagi dues per a cadascun:

Diabòlic/-a	Goldie	Fidel
Protector/-a	Sivilles	Bromista
Agosarat/-da	Jackson	Calçasses
Decidit/-da	Toni	Harpia
Aventurer/-a	Madame Singh	Compromès/-a
Tímid/-a	Kemba	Excèntric/-a
Titella	David Pelham	Espantadís/-issa

3. Busqueu un sinònim de cadascun dels mots amb què heu definit els personatges de l'exercici anterior.

4. Com és que en Toni viatja en l'avió de Carn d'Olla Airlines? No seria més normal que un noi de disset anys fos a l'institut o de vacances amb les seues familiars? (Podeu consultar les pàgines 14 i 15 de la novel·la.)

5. Copieu alguns dels acudits que surten de la boca d'en Sivilles i, d'aquesta manera, anireu veient una caracterització indirecta d'aquest personatge.

6. En el fragment següent, l'autor ens fa una descripció d'un dels personatges, Madame Singh. Llegiu-lo i, partir d'aquesta descripció, feu un dibuix de Madame Singh:

Era una dona de cabells negríssims —de segur que era una eurasiàtica, a jutjar per les seves faccions lleugerament orientals— que els semblà bellíssima, malgrat tenir la cara distorsionada per la ràbia.

La dona, amb una camisa de seda negra brodada, pantalons i botes de muntar, empunyava un fuet. [...]

Aquest cop, l'eurasiàtica es tragué una pistola russa Tokarev que duia penjant de la cintura. (p. 41-43)

7. Com heu pogut comprovar en el fragment anterior, a part de la descripció física, la manera de vestir apareix com una característica indirecta dels personatges (en teniu d'altres mostres en el capítol 3). Recolliu totes les dades d'un altre personatge i dibuixeu-lo en un foli mida DIN A-4 aprofitant tot el que en sabeu a partir de la descripció. Tot seguit, amb la resta de companys i companyes, feu una exposició de dibuixos procurant que hi surtin tots els protagonistes de la història.

8. Al llarg de la novel·la han aparegut noms de personatges famosos com Clint Eastwood, Sigourney Weaver, Mick Jagger o Whitney Houston. Feu una descripció d'una d'aquestes

quatre persones (les fotografies que us adjuntem us poden recordar com són). Un cop feta, llegiu-la a l'aula davant dels companys i companyes... A veure si endevinen quin personatge esteu descrivint!

9. La Goldie ha tingut una vida molt atrafegada; de tota manera us adonareu que el narrador ens va explicant la seva vida amb comptagotes, com es veu en el fragment que reproduïm:

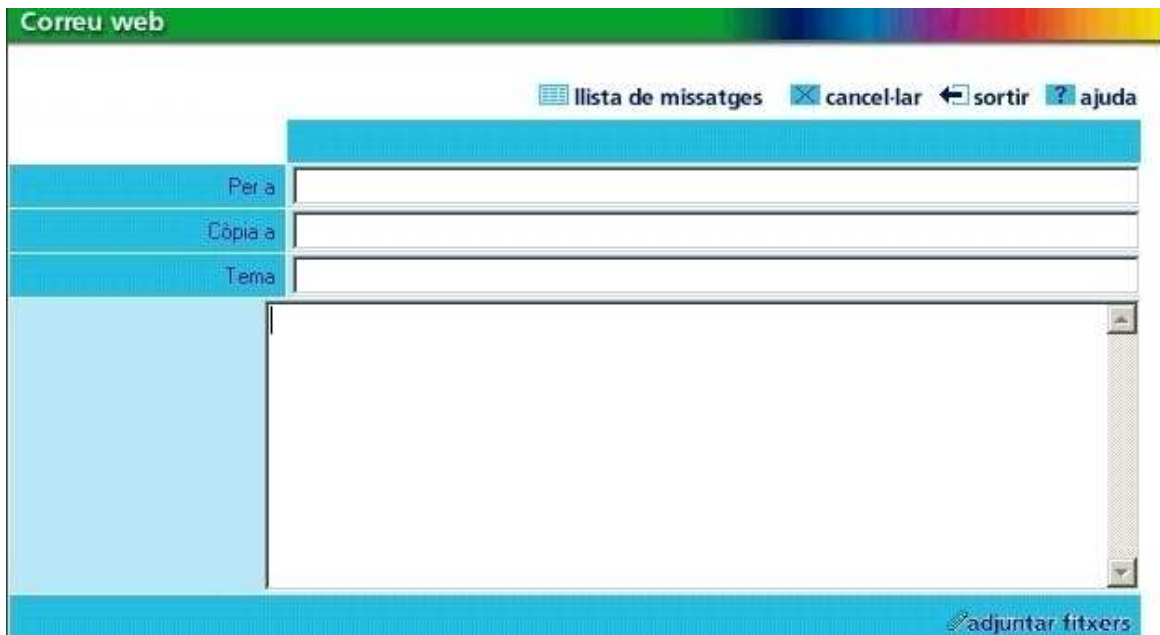
[...] el meu pare i un coronel van intervenir quan un escamot d'afusellament anava a executar en Kemba [...] Des d'aleshores, en Kemba no s'ha separat mai més del pare. A mi em va ensenyar a caminar, com aquell que diu... (p. 55)

— Ara que ja heu llegit el llibre, confegiu un text (d'una extensió d'unes deu o quinze línies) explicant la vida de la Goldie.

10. La relació de la Goldie i en Toni queda truncada quan aquest puja a l'avió, de retorn cap a casa. Allà rellegeix uns versos, d'un poeta del Senegal, que li ha donat la Goldie. Imagineu-vos que, tot just arribat a casa seva, mort d'enyorança, en Toni envia un *e-mail* (un missatge de correu electrònic) a la Goldie. Podria ser el següent:

a) Si fóssiu en Toni, segurament enviaríeu un missatge diferent. Escriviu-lo:

- b) Imagineu que la Goldie llegeix el missatge d'en Toni al Zaire, però que el respon per correu tradicional. Escriviu la carta que us sembla que podria escriure la Goldie com a resposta a un dels dos missatges anteriors. Penseu que una carta té una estructura determinada, amb un encapçalament i unes fórmules concretes que no podeu obviar.
- c) Passeu el missatge de correu electrònic que heu escrit com si fóssiu en Toni a un company o companya de classe perquè us el respongui. Fixeu-vos si escriu una carta molt diferent de la vostra.

11. La relació de la Goldie i en Toni pot ser que continuï i qui sap, al cap de set o vuit anys, en quin punt es troba. Escriviu la continuació d'aquesta història i proposeu un final, feliç o no, després de respondre, afirmativament o negativament, els supòsits següents:

<i>Supòsits</i>	<i>Sí</i>	<i>No</i>
En Toni i la Goldie, inicialment, es truquen o s'escriuen cada setmana.		
En Toni es fa molt amic de la Lara, una companya d'institut.		
El professor Severing envia la Goldie a Anglaterra durant un any.		
En Toni aprova la selectivitat i decideix estudiar a Barcelona.		
En Toni col·labora amb una ONG que treballa a l'Àfrica central.		
En Toni torna al Zaire, dos anys després d'haver-hi anat per primer cop.		
La Goldie pren la decisió d'estudiar Veterinària a Barcelona		
Els contactes de la Goldie i en Toni s'han refredat amb els anys.		
La Goldie i en Toni es troben un dia a Cadaqués.		
La Goldie s'enamora d'un amic d'en Toni.		
La Goldie i en Toni decideixen tornar junts a Queen Dandelion.		
La Goldie i en Toni tenen una nena i, de nom, li posen Àfrica.		

Evidentment, a part de seguir aquesta pauta, podeu crear o recrear una història nova tan versemblant o bé tan increïble com vulgueu. Vosaltres mateixos, teniu carta blanca per fer d'escriptors i escriptores!

3. QÜESTIONS DE LLENGUA I LITERATURA

1. Llegiu els fragments següents, extrets de la novel·la:

- *En Sivilles és el Frankenstein de l'aviació!* (p. 16)
- [...] *el Fairchild era una mena d'Arca de Noè amb ales!* (p. 62)
- *Després, blanca de ràbia, ensenyà les dents, com si es disposés a saltar a la jugular del nord-americà.* (p. 42)
- [...] *li va acariciar els cabells gairebé albins... Se li enredaven als dits, com fils d'or que haguessin tingut vida pròpia.* (p. 93)
- *Igualment hauria obert les gàbies dels laboratoris on, en nom de la ciència i de la salvació dels humans, l'autoproclamat «Rei de la Creació» s'acarnissava, bisturí i elèctrode a punt, sobre pobres bestioles indefenses que —com ell, ni més ni menys— tenien dret a una vida única i irrepetible...* (p. 99)

- a) Copieu d'un diccionari les definicions de *símil* i de *metàfora*.
- b) Quina d'aquestes dues figures literàries apareix en cadascun dels fragments anteriors?

2. El nom comercial de la companyia aèria dels protagonistes de la història, *Carn d'Olla Airlines*, correspon al nom d'una recepta típica dels Països Catalans. Segons en David Pelham, la recepta és la següent: [...] *es posa a bullir arròs amb ceba i tomàquet, i gambes i musclos i pops petits... Es deixa bullir vint minuts, i se serveix.* (p. 24)

- a) Esteu d'acord que aquesta recepta correspon al nom de la companyia aèria?
- b) Quina recepta ha donat en David Pelham? Quin nom de línia aèria seria adient per a aquesta recepta?
- c) Escriviu, fil per randa, la recepta de l'escudella i carn d'olla. Si podeu, demaneu-la a una persona gran i, si no, digueu d'on heu obtingut la informació.

3. En *El meu cor es diu Àfrica* apareixen tots aquests estrangerismes: *partner, country, nurse, tecno, targui, kalashnikov, land-rover, takuba, black-jack, ranger, poacher, xati i tuareg*. Classifiqueu-los segons la llengua de procedència i escriviu-ne el significat (en molts casos, el podeu trobar en la novel·la).

4. *Ring ring, txuku-txuku-txu, nyigo-nyigo* són onomatopeies que podrien, entre d'altres, recordar-nos respectivament el timbre de casa, un tren o el so del violí. A partir d'aquest petit referent, responeu les qüestions següents:

- a) Definiu el mot *onomatopeia*.
- b) En *El meu cor es diu Àfrica* apareixen una sèrie de paraules que fan referència a un personatge o a quelcom concret per imitació. Ompliu el quadre següent:

<i>Paraules</i>	<i>A què o a qui fan referència?</i>	<i>Què volen imitar?</i>
<i>Shikishiki</i>		
<i>Chitty-Chitty Bang-Bang</i>		
<i>Mik-Mik</i>		

c) Us sembla que són onomatopeies? Raoneu la resposta relacionant-la amb la definició que heu escrit.

5. Als fragments següents trobareu tot de mots que pertanyen al camp semàntic de les olors. Subratlleu-los i definiu-los:

- [...] *Mik-Mik el ximpanzé havia tret el cap per una finestrella. Semblava ensumar amb fruïció l'aire de la tarda.* (p. 91)
- *I que el que menys podré oblidar seràs tu, els teus ulls bonics i el teu perfum de vainilla.* (p. 93)
- [...] *i no pogués tornar a sentir l'olor de podridura i de vida que reneix constantment de la selva profunda...* (p. 94)
- *I aquell va ser el moment que va aprofitar el Mik-Mik per saltar a la pista, i fugir cap al punt d'on emanaven els irresistibles efluvis que, des de feia una estona, el pertorbaven.* (p. 94)
- *Hi regnava una fortor insuportable i la noia es va preguntar com podien, els animals presoners, respirar sense asfixiar-se.* (p. 97-98)
- *Goldie, Goldie, Goldie, es digué, compassant el nom de la noia amb aquella remor de la terra viva, odorant, que engendrava vida sense parar.* (p. 108)

6. En català podem utilitzar tot de mots diferents per expressar bones o males olors. Marqueu amb una creu si les paraules següents les associem amb bona o amb mala olor:

<i>Paraules</i>	<i>Bona olor</i>	<i>Mala olor</i>
tuf		
flaire		
fortor		
aroma		
efluvi		
fetidesa		
pesta		
fragància		
fetor		
ferum		
pudor		
essència		
emanació		

7. D'entrada, sembla que les frases fetes següents tenen relació amb el camp de les olors, però no és així en tots els casos. Relacioneu les frases fetes amb el seu significat (si us cal, consulteu el *Diccionari de locucions i de frases fetes* de Joana Raspall i Joan Martí):

Frase feta	Significat
<i>sentir de nas</i>	fallar
<i>ficar el nas</i>	atribuir falsament algun fet reprovable a algú
<i>tenir nas</i>	inspirar desconfiança
<i>fer pudor de socarrim</i>	ser perspicaç
<i>fer pudor de cremat</i>	reventar
<i>fer pocs pets pudents</i>	preveure
<i>fer llufa</i>	tafanejar
<i>fer un pet com una gla</i>	no arribar a ser algú important
<i>penjar la llufa</i>	haver-hi indicis d'alguna cosa

8. En *El meu cor es diu Àfrica* (p. 58) apareix una referència a la llei de «l'urpa i l'ullal»:

- En què consisteix aquesta llei?
- Quina altra llei, molt semblant, impera a la selva?
- Coneixeu la llei de l'«ull per ull, dent per dent»? Expliqueu què significa i d'on prové. Quin altre nom rep?

9. En el fragment següent, en Toni i la Goldie són equiparats a en Peter Pan i la Wendy:

—*Oh, no li facin cas! —digué la Goldie—. El meu cosí Peter Pan sempre s'inventa coses! [...]*
—*El teu cosí Peter Pan, eh?... Però... Wendy!... Has dit mentides a raó de vuit mil sis-cents per minut!* (p. 92)

- Qui són en Peter Pan i la Wendy i per què es caracteritzen?
- Qui va ser-ne el creador?
- Busqueu una imatge típica d'aquests dos personatges.

10. A continuació, podeu llegir un fragment de la novel·la en què l'autor ens ofereix una descripció molt precisa i acurada d'una imatge de la selva:

Els rèptils semblaven dormir. Alguns tenien, al damunt de la pell rugosa i amb les típiques crestes, uns ocells, no gaire grossos, que els recorrien, saltironant. Els grans saures els deixaven aproximar, perquè els alliberaven de paràsits, animals i vegetals, i alhora ells se n'alimentaven; una de tantes simbiosis, entre éssers ben diferents, que oferia la naturalesa.

En Toni anava amb compte on posava els peus, entre les altes falgueres. S'allunyà sobretot dels llocs on el terra, en la proximitat del llac, es tornava aiguamoll.

El sol era fort, la correguda havia fatigat bastant el noi, que suava — d'angúnia també!— i sentia com els cabells se li enganxaven al front.

Buscà l'ombra d'una ceiba altíssima, que semblava voler arribar als núvols, i s'hi repenjà per recuperar la respiració. I quan es preguntava quina direcció prendre, una cosa li va caure al cap i rebotà: era una fruita de l'arbre. (p. 49)

- a) Subratlleu tots els verbs i canvieu-los a temps present. Veureu com les imatges se us faran vives i semblarà que realment les estigüeu observant.
- b) Reescriuiu el text pensant que, en lloc de tractar-se d'una zona càlida, es tracta del pol nord (entre d'altres coses, haureu de canviar el nom dels animals, substituir la vegetació pel que cregueu convenient, etc.). Us adonareu que heu de canviar molts elements per adequar-los al nou context i mantenir la coherència. Podeu, si voleu, començar així: «Els pingüins semblaven contents...».

11. A la novel·la se citen diferents noms d'escriptors: William Faulkner, Graham Greene, John Le Carré, George Orwell, Porfiri el Pitagòric. Dividiu-vos en cinc grups (un per a cada autor). Cada grup ha de buscar a la *Gran Enciclopèdia Catalana* un d'aquests autors i omplir la fitxa següent:

<i>VIDA</i>	
<i>Nom i cognoms</i>	<i>Nacionalitat</i>
<i>Lloc i data de naixement</i>	<i>Lloc i data de defunció</i>
<i>Aspectes més rellevants de la seva biografia</i>	
<i>OBRA PRINCIPAL</i>	
<i>Títol</i>	<i>Gènere a què pertany</i>

12. En *El meu cor es diu Àfrica* també apareix el nom d'algunes obres literàries. A la pàgina 67 trobem una referència a la història de Manon i el cavaller Des Grieux:

- a) Busqueu a la *Gran Enciclopèdia Catalana* informació sobre la novel·la *Manon Lescaut* i escriviu un resum de l'argument.
- b) Escolteu l'ària per a soprano «Adieu notre petite table», que pertany a la famosa òpera del mateix nom composta per Jules Massenet, i digueu què us suggereix.
- c) Bellini, Puccini, Verdi... Digues quin d'aquests compositors també va escriure una òpera amb el mateix argument.

13. El darrer capítol de la novel·la acaba amb uns versos de Léopold Sedar Senghor, que, com veureu a continuació, no era tan sols poeta:

- a) Llegiu el text següent⁵ (si cal, demaneu ajut al professorat d'anglès) i feu-ne un resum o elaboreu un mapa conceptual de les dades més importants, incloent-hi una dada imprescindible: la que ens proporciona la nota de premsa final:

Leopold Sedar Senghor was the first President of the Republic of Senegal. He was born on October 9, 1906 in the small town of Joal, approximately 100Km from Dakar the capital of Senegal. He studied French literature at the Sorbonne University, Paris in the 1930s. Senghor started an important black literary and philosophical movement called «Negritude», which expressed pride in African history and culture. As a native of Senegal, then a French colony, he became an officer in the French army and was made a prisoner of the Germans during World War II. Senghor later became the first President of independent Senegal.

President Senghor was not only a political leader, but was also the father of the Senegalese nation. He is now over 90 years old and lives in France. Senghor is a well-known scholar, poet, and philosopher. He taught for several years before entering politics as a member of the French Parliament; he wrote several lyric poems (Chant d'ombre) and several books. Senghor was elected to the French Academy of Moral and Political Sciences in 1969, and became the first Black member of the French Academy in 1984.

As President of Senegal, Senghor worked hard to build a nation where all citizens could enjoy a peaceful life. He also promoted African Unity and took part in the creation of the Organization of African Unity in 1963. At age 74, he decided to resign in 1980 to allow a younger leader to take over.

NOTA DE PREMSA:

Staff Reporter

22/12/2001

The founding president of modern Senegal, Leopold Sedar Senghor has died at the age of 95 at his home in France.

⁵ <http://www.acsamman.edu.jo/~ms/weave/lissa/famous.html>

b) Ara, resoleu aquest test (si cal, torneu a llegir el text anterior):

Léopold Sedar Senghor...

- 1) Va ser...
 - el primer president del Zaire.
 - el primer president de la República del Senegal.
 - el primer president d'Angola.
- 2) Va néixer a...
 - París, el 1906.
 - Dakar, el 9 d'octubre de 1906.
 - Joal, el 1906.
- 3) Va estudiar literatura francesa a...
 - la Universitat de Mont-real.
 - la Universitat de Cambridge.
 - la Sorbona de París.
- 4) Va liderar...
 - els moviments del maig del 68 francès.
 - un moviment filosòfic i literari anomenat *Negritud*.
 - la defensa del colonialisme francès.
- 5) Està considerat...
 - el pare de la República francesa.
 - el pare de la nació senegalesa.
 - el creador de l'estat del Zaire.
- 6) Va lluitar...
 - durant la segona guerra mundial al costat dels francesos.
 - durant la segona guerra mundial al costat dels alemanys.
 - i va ser empresonat a França.
- 7) Va ser...
 - el primer home de raça negra que va estudiar a la Sorbona.
 - un estudiós fins als noranta anys.
 - el primer membre de raça negra de l'Acadèmia francesa.
- 8) Va prendre part en la creació de...
 - l'Organització de la Unitat Africana.
 - l'Organització de les Nacions Unides.
 - l'Organització de l'OTAN.
- 9) Va treballar fermament per aconseguir que tots els ciutadans del seu país...
 - visquessin en pau.
 - treballessin en empreses europees.
 - tinguessin la renda per càpita més alta del continent.
- 10) Va morir...
 - mentre escrivia *Chant d'ombre (Cant d'ombra)*.
 - a França, a casa seva, als 95 anys.
 - en una visita al seu país a final del segle XX.

4. INCURSIONS CIENTÍFIQUES

4.1. Epidemiologia i aspectes sanitaris

1. Al llarg d'*El meu cor es diu Àfrica*, l'autor ens ha parlat de malalties tropicals, d'infeccions, de la pesta bubònica, de la malària, del virus Èbola i de la sida:

- a) Busqueu informació de totes les malalties i infeccions anteriors i feu una breu definició de cadascuna.
- b) Demaneu ajuda al professorat de Ciències socials i feu dos gràfics en columnes: el primer, segons la incidència que tenen a l'Àfrica aquestes malalties; el segon, segons la incidència que tenen a Europa.
- c) Compareu els gràfics anteriors i extraieu-ne conclusions.

2. Algunes malalties que als països civilitzats estan pràcticament eradicades gràcies a les vacunes o a les bones mesures higièniques, encara fan greus estralls o són causa de mortalitat elevada a l'Àfrica. Quines malalties són?

3. Imagineu-vos que aquest estiu aneu de viatge a un país de l'Àfrica Central. Consulteu el vostre metge o aneu al CAP més proper de casa vostra per informar-vos de si hauríeu de prendre algun medicament o de vacunar-vos contra alguna malaltia. També podeu trobar informació a <http://www.gencat.es/sanitat/portal> o a altres pàgines d'Internet. Escriviu tota la prescripció mèdica:

<i>Estat africà</i>	
<i>Vacunes necessàries</i>	
<i>Consells</i>	

4.2. El llenguatge dels simis

A la novel·la de Víctor Mora que heu llegit, el ximpanzé Mik-Mik es comunica amb la Goldie utilitzant un llenguatge de signes:

Ensenyava el ximpanzé a «parlar» en ameslan, la llengua per signes que utilitzen els sords. El Mik-Mik tenia ja un vocabulari d'uns tres-cents signes i n'utilitzava regularment un centenar. (p. 27)

Els primers intents d'usar el llenguatge per comunicar-se amb els primats es remunten als anys trenta del segle XX, però les recerques es van aturar perquè els ximpanzés semblaven aprendre part del llenguatge però no «parlaven» (a causa del seu aparell fonador). L'any

1966, els estudiosos Allen i Beatrice Gardner van provar d'ensenyar-los un llenguatge de signes especial per a ells. La ximpanzé Washoe va aprendre 300 signes de l'anomenat Ameslan o ASL. El més curiós és que el fill de la Washoe va aprendre 78 signes directament de la seva mare.

A partir de l'Ameslan, hi ha orangutans que han estat capaços de llegir signes abstractes, com ara els següents, i formar una mena d'oracions com «Veure elefant gros»:

PLÀTAN

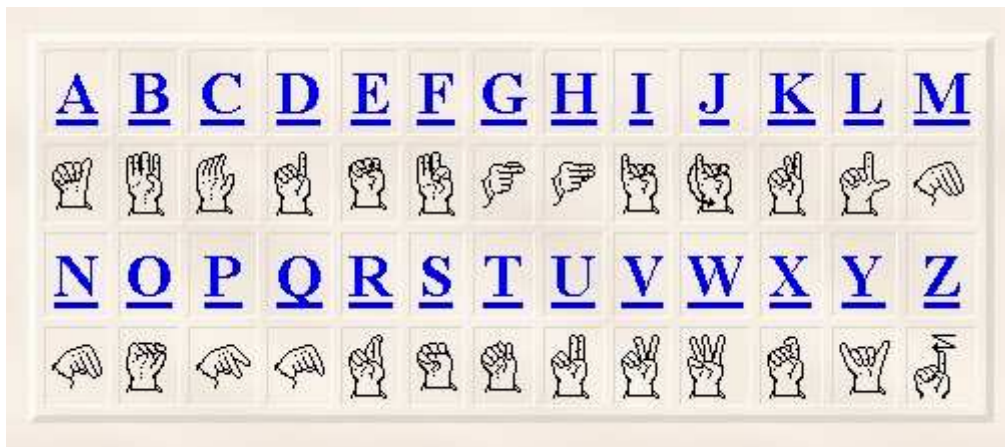

VERMELL

PASTANAGA

Ara veureu un altre llenguatge de signes, el llenguatge de signes americà «lletra per lletra»:

1. Per parelles, feu una mena de diccionari d'Ameslan (format per deu substantius, cinc adjectius i deu verbs) —bé gràfic, bé amb signes gestuals—, i «parleu» entre vosaltres.
2. També per parelles, «parleu» ara amb el llenguatge americà de signes «lletra per lletra». Després, digueu quin dels dos sistemes us ha semblat més senzill i quin creieu que s'ensenyava als simis.
3. Per sentir-vos una miqueta com en Toni o la Goldie, busqueu aquesta pàgina web: <http://www.indiana.edu/~primate/primates.html>. Atenció, cal que tingueu connectats els altaveus de l'equip, perquè us espera una sorpresa! Després, confegiu un text (d'unes quinze línies) explicant el més interessant que hi hàgiu trobat.

5. ELEMENTS DE REFLEXIÓ

1. En el capítol 6, com podeu comprovar en els fragments següents, l'autor explicita diverses denúncies. Escriviu a sota de cada fragment de quina es tracta:

Es dedicaven també a enrarir l'atmosfera tallant a tort i a dret —a causa dels mesquins negocis particulars de costum— els arbres que, a les selves plujoses, a l'Àfrica i en altres llocs, produïen oxigen per a tota la humanitat. (p. 58-59)

I amb les seves indústries i els seus vehicles (i tants estris sovint perfectament innecessaris, si no era pels interessos del consumisme forassenyat) corrompien l'aigua límpida dels mars, rius i llacs, i engrandien el forat de la capa d'ozó.

Feien així, imperdonablement, cada cop més vulnerable la Terra [...] als raigs ardents, vinguts de l'espai exterior, que amenaçaven de transformar-la en un immens hivernacle asfixiant. (p. 59)

Els homes, quan no es feien la guerra de sempre [...] es dedicaven massa sovint a matar animals. (A l'Àfrica, per exemple, en comptes d'acontentar-se fotografiant-los, perseguïen els darrers elefants, els darrers rinoceronts, els darrers goril·les...). (p. 58)

En Toni observà que el capità, com a home que vivia en una dictadura, s'estava de criticar les autoritats i d'abordar segons quins temes davant d'un estranger... Ho va comprendre bastant perquè, abans de morir, el seu avi matern li havia explicat què havia significat viure a Espanya, durant molts anys, sense les llibertats fonamentals d'un Estat de dret, amb cultures i les llengües d'algunes nacions ibèriques perseguides criminalment per una policia política que només havia de donar comptes al dictador. (p. 61)

Mira, en aquests moments hi ha enfrontaments entre l'exèrcit del Zaire i una guerrilla ruandesa... No cal que et digui que cap de les armes que s'utilitzen no ha estat fabricada aquí. (p. 62)

2. Dividiu-vos per grups. Cada grup ha de buscar al diari una notícia que faci referència a una de les denúncies de l'exercici anterior i ha de fer les activitats següents:

- Subratllar les idees principals de la notícia i fer-ne un esquema.
- Proposar una solució a la denúncia que s'extregui de la notícia.
- Preparar un guió que serveixi de guia per a una exposició oral, en la qual s'ha d'explicar tant la denúncia com la solució proposada (en uns cinc o deu minuts).

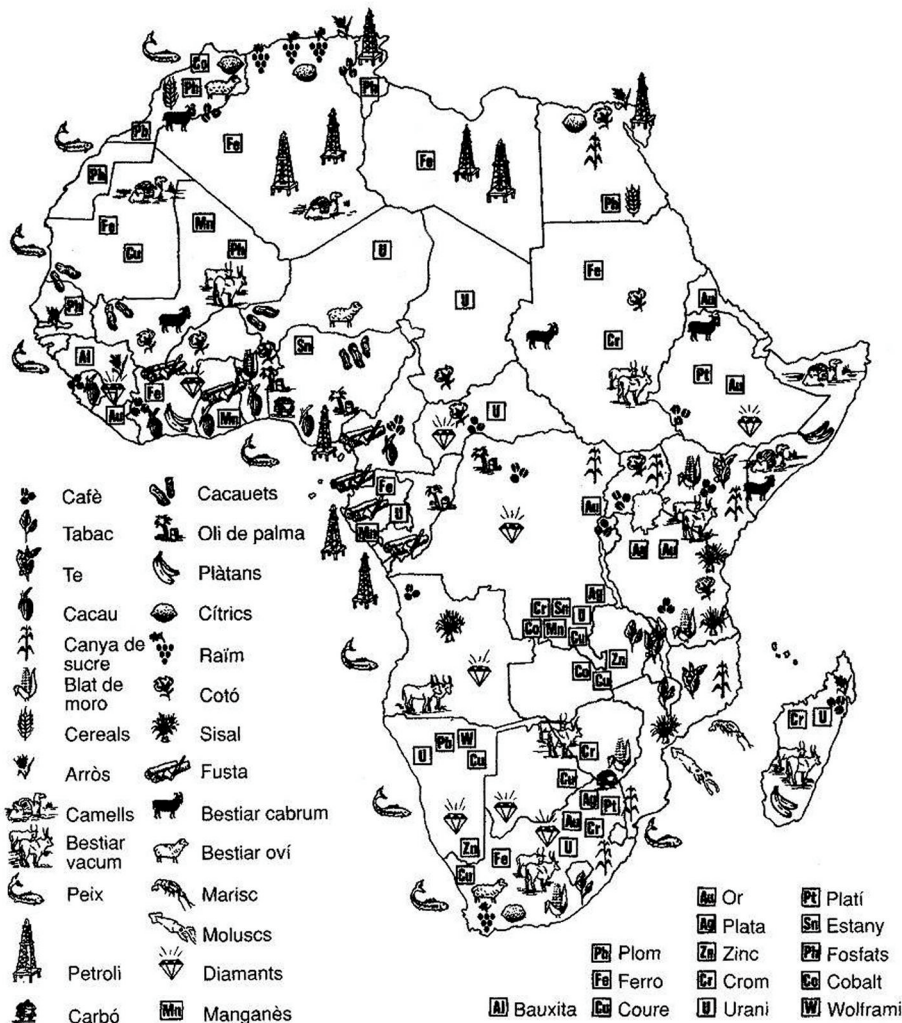
3. En un passatge de la novel·la, en Toni pregunta al capità (p. 61): *I vostè, com creu que els països desenvolupats podrien ajudar millor els països del Tercer Món?* Abans de

pensar en solucions, fixeiu-vos en les dades econòmiques i en el mapa que us oferim a continuació⁶:

I. ACTIVITAT ECONÒMICA DE LA POBLACIÓ

Territori	Agricultura	Indústria	Serveis
Àfrica	67%	8%	19%
Comunitat Europea	5,7%	32,8%	61,4%
Espanya	10,1%	32,7%	57%

II. MAPA DE PRODUCCIÓ

- Un cop analitzades les dades anteriors, expliqueu per què creieu que l'economia africana té un desenvolupament inferior al dels països desenvolupats.
- La justícia i l'equitat (si no coneixeu el mot busqueu-lo al diccionari) també formen part de tot aquest enorme problema que és la situació del continent africà. Expliqueu què és el comerç just, després de llegir el text següent:

⁶ Dades i mapa extrets de PALOS, J. *Àfrica més a prop*.

Aspectes del comerç just

- **Preu just:** En el preu just, els preus pagats han de cobrir com a mínim els costos de producció i oferir un marge addicional per millorar les condicions de vida i de treball i invertir en el futur. (Això inclou, entre altres coses, l'agricultura biològica i programes d'educació i formació per als petits productors.)
- **Relació a llarg termini:** Els productors són molt vulnerables a les fluctuacions imprevisibles del comerç internacional. En principi, les organitzacions de comerç just mantenen relacions comercials a llarg termini, per la qual cosa els productors poden planificar amb seguretat.
- **Envàs:** Les organitzacions de comerç just prefereixen que l'envàs es faci al país d'origen. D'aquesta manera els productors reben un valor afegit i creen nous llocs de treball, perquè, si no, els països d'origen són només els proveïdors de matèria primera que després es transforma, barreja i envasa als països industrialitzats.

- c) Per prendre consciència del comerç amb molts països del Tercer Món, penseu que d'un euro que pot valer un producte, només dos cèntims van a parar a mans de la persona que l'ha fabricat. Feu una llista de deu coses que consumeu: cafè, cacau, xandalls, sabatilles esportives... Mireu l'etiqueta i escriviu on s'ha fabricat el producte i a quin estat pertany l'empresa. Segurament us endureu més d'una sorpresa!
- d) Després, feu un debat al voltant dels criteris sobre el comerç just apuntats en l'activitat *b* i la venda de la majoria de productes que provenen del Tercer Món.

4. Diane Fossey era una estudiosa dels primats. Consulteu una enciclopèdia o Internet (a partir d'un cercador) i feu els exercicis següents:

- a) Esbrineu com va morir i digueu tres motius que podrien explicar la seva mort.
- b) Mireu si els motius anteriors estan relacionats amb els diversos problemes que heu analitzat en aquest apartat del dossier.
- c) Si podeu, mireu la pel·lícula *Goril·les en la boira*. Després, debateu si la pel·lícula s'adequa bé a la informació trobada sobre Diane Fossey.

5. Moltes persones consideren que el zoo és un lloc on els animals viuen presoners i no són feliços; altres pensen que, sense el zoo, moltes espècies serien ja extingides:

- a) Dividiu-vos en grups i escriviu com hauria de ser un zoo que respectés al màxim els animals: el tipus de gàbia, l'alimentació, les instal·lacions, però també la seguretat de la gent i les despeses que comporta tot plegat.
- b) Feu l'esbós del disseny, com si en fóssiu els arquitectes.

BIBLIOGRAFIA

- ARQUÉ, M.; BASTIDA, A.; PALOS, J. *Comerç just, una opció de consum, una opció de justícia. Guia didàctica*. Barcelona: Octaedro, 1996.
- BASTARDES, E. « Víctor Mora, humanista » (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 27-29.
- CREUS, J. *El colonialisme: Àfrica i els europeus*. Barcelona: Graó, 1995.
- FERNÀNDEZ, A.; LÓPEZ, M.; MARTÍNEZ-OROZCO, S. *Comerç just, consum responsable*. Barcelona: Fundación Intermón, 2000.
- GIMÉNEZ-FRONTÍN, J. L. «La otra pequeña gran enseñanza de Víctor Mora» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 31-32.
- GRÀCIA, L. «Trets lingüístics i estructures de pensament distintius de les llengües d'origen rellevants en l'aprenentatge del català», dins *L'Acolliment Lingüístic*. Girona: CSONLCG, 2001.
- GROUT, D. J.; PALISCA, C. V. *Historia de la música occidental*, 2. Madrid: Alianza, 1985.
- HUERTAS, J. M. «Els plàtans d'una altra Barcelona» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 17-19.
- JUNYENT, C. [et al.] «Gimcana de les llengües», dins la *Carpeta de la diversitat lingüística*. Masquefa: Ajuntament de Masquefa.
- MORA, V. «Biografia» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 39-41.
- MORA, V. *La dona dels ulls de pluja*. Barcelona: Edicions 62, 1993. (El balancí; 252)
- MORA, V. *El meu cor es diu Àfrica*. Barcelona: Barcanova, 1996.
- MORA, V. [text]; Blasco, J; Blasco, A. [dibuixos] *Tallaferro: 3. L'enigma de la ciutat perduda*. Barcelona: La Busca, 1997.
- MORA, V. *Diari de bord*. Barcelona: Columna, 2000. (Col·lecció clàssica; 409)
- MORA, V. *La pluja morta*. Barcelona: La Busca, 2001.
- PADRÓS DE PALACIOS, E. «Víctor Mora, escritor de cuentos en el 'Leopoldo Alas'» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 9-11.
- PALOS, J. *Àfrica més a prop*. Barcelona: Octaedro i Intermón, 1997.
- PAZOS, M.-L. «El realisme crític en l'obra de Víctor Mora» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 21-25.
- PONS, J. *Mediterrània I. Carpeta d'activitats*. Barcelona: Vicens Vives, 1999.
- RASPALL, J.; MARTÍ, J. *Diccionari de locucions i de frases fetes*. Barcelona: Edicions 62, 1984.
- RIERA, I. «Víctor Mora, políticament correcte» (dins el monogràfic *Homenaje a Víctor Mora*). *Cuadernos de Estudio y Cultura* [Barcelona] (març 2001), núm. 14, p. 13-15.

Webs

<http://www.acec.tv/esp/publicaciones/cuadernos/pdf/Q14.pdf>

<http://www.escriptors.com/autors/morav/index.html>

<http://www.geocities.com/RainForest/Vines/4451/>

<http://www.gorilla.org>

<http://www.indiana.edu/~primate/primates>

<http://www.math.uwaterloo.ca/~dmswitze/apelang.html>

<http://www.udl.es/usuarios/w4085757/gransimi/gransimi.htm>

Vídeos

Mans Unides. *Àfrica es mou*. Barcelona: La Productora Vídeo-Comunicació, 1992.

Unicef. *Un dia en la vida d'un nen*. Holanda: Netherlands Information Service (Barcelona: Fundació Serveis de Cultura popular), 1992.

ANNEXOS

ANNEX 1. Solucionari

I. VÍCTOR MORA, HOME I ESCRIPTOR

2. a) *La dona dels ulls de pluja*.

b) Mercè Rodoreda, amb *Aloma*, l'any 1937.

4. a) En francès. Perquè Víctor Mora estava exiliat a França i per la censura existent a l'Estat espanyol.

b) El 1976.

c) Franco havia mort el 1975 i l'Estat espanyol es trobava en els anys de transició política cap a la democràcia.

II. ELEMENTS PREVIS

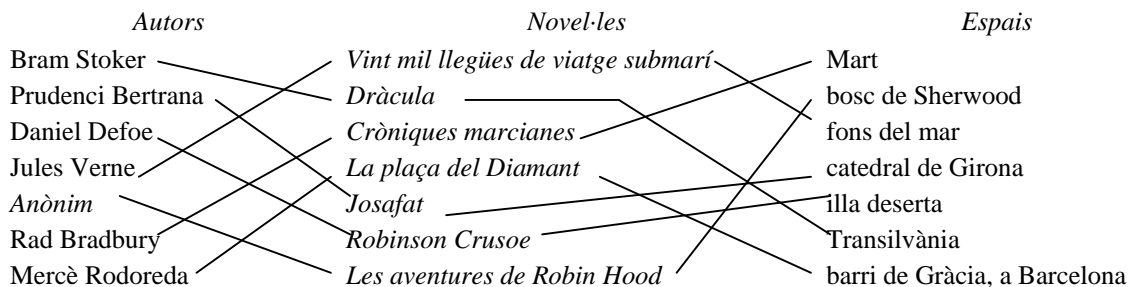
1. LA NARRATIVA D'ACCIÓ

1.1. L'espai i l'època

2.

En algunes de les **narracions** d'acció apareixen diversos escenaris, i això fa que hi hagi un **ritme molt ràpid**: recordeu escenes de pel·lícules d'**Indiana Jones**? Ara és a la selva, ara a l'interior d'una piràmide, ara en un avió, etc. Ara el persegueixen els uns i ara els altres... Per això hi ha un ritme molt viu, molt ràpid, ple de **velocitat**. Això és un altre **tret** de la narració d'acció.

3. a)

4. e) Novel·les històriques. Novel·les de ciència-ficció.

1.3. El narrador i els punts de vista de la història

1.

- El narrador se situa dins de la història i pot ser el protagonista o un personatge secundari.
 - El narrador explica uns fets des de fora de la història.
 - El narrador presenta els fets que observa o escolta, sense comentaris.
 - El narrador ho sap tot, és a tot arreu, pot penetrar en el pensament dels personatges i pot emetre opinions o parlar amb el lector.
- narrador objectiu
narrador omniscient
punt de vista intern
punt de vista extern

2.

	SÍ	NO
• La protagonista recorda un fet.	☒	☐
• La protagonista baixa unes escales.	☐	☒
• La protagonista es posa vermella.	☐	☒
• La protagonista té ganes de plorar.	☒	☐
• La protagonista plora.	☐	☒

3. a)

Em sentia fatigat. El porter m'ha dut a les habitacions i he pogut rentar-me i pentinar-me. També he pres un cafè amb llet, que era molt bo. Quan he sortit, ja era completament de dia. Feia molt temps que no havia sortit al camp i m'imaginava el plaer que hauria sentit de passejar-hi.

3. b)

Text resultant:

Se sentia fatigat. El porter l'ha dut a les habitacions i ha pogut rentar-se i pentinar-se. També ha pres un cafè amb llet, que era molt bo. Quan ha sortit, ja era completament de dia. Feia molt temps que no havia sortit al camp i s'imaginava el plaer que hauria sentit de passejar-hi.

4. Si tenim diversos narradors interns ens trobarem amb una novel·la amb molts punts de vista. Cadascú explica la seva visió de la història. Així tenim una visió suma de tots (l'exemple podria ser *Mentre agonitzo*, de W. Faulkner).

1.4. L'ordre i el temps

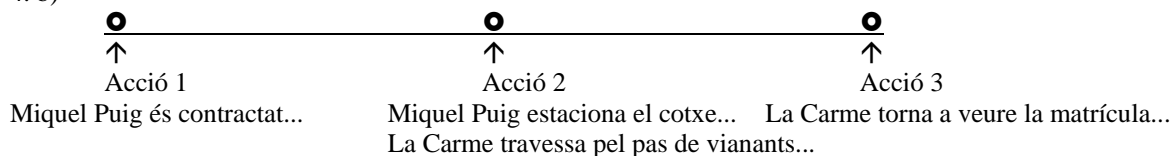
1. a)

- Una situació inicial exposa un fet que desencadena tota la història.
 - Es desenvolupa tota l'acció de la història, es plantegen problemes i es busca la solució.
 - Finalment s'arriba a una solució final (bona o dolenta) que deixa la història tancada.
- nus
desenllaç
plantejament

2.

L'ordre en què el narrador ens explica la història pot assemblar-se a la vida real, és a dir, seguint un **ordre cronològic** (el pas del dia, el pas dels anys) ens explica les accions d'un protagonista. Però, moltes vegades els narradors poden saltar-se aquest ordre natural i d'aquesta manera ens donen una visió més àmplia de com transcorren les coses: per exemple, explicar-nos diverses coses que passen al mateix moment (**ordre simultani**); o també anar explicant una cosa i anar cap al passat per recordar un esdeveniment important (**retrospecció**, si dura força, o **flash-back**, si dura poc); i fins i tot es podria fer una **anticipació**, és a dir, explicar-nos el que passarà més endavant. Si us hi fixeu, a vegades és més interessant reconstruir la història a base de trossets i d'anar i venir en el temps.

4. b)

2. TALLAFERRO

2. En qualsevol estat de l'Àfrica subsahariana.

4. Edat mitjana. La forma de vestir, les armes que s'usen, els mitjans de locomoció...

6. Narrador omniscient. Punt vista extern. Fins i tot, el narrador anticipa elements al final.

8. L'ordre és purament cronològic.

11. A la cinquena vinyeta de la pàgina 76 (la que comença *com més el sol va pujant*), els vapors formen una calavera. A l'última vinyeta de la mateixa pàgina, els vapors formen una grapa amb unes uncles molt llargues.

3. UN RECORREGUT PER ÀFRICA

3.1. Ara ens situarem

2. (Mapa MX000106 de la hiperenciclopèdia, de la *Gran enciclopèdia catalana*.)

3.

<i>Ciutats</i>	<i>Rius</i>	<i>Llacs</i>	<i>Estats limítrofes</i>
Kinshasa, Matadi, Boma, Banana, Ilebo, Kikwit, Kisangani, Mbuji-Mayl, Goma, Kananga, etc.	Zaire, Lualaba, Ubangui, Kasai, Coanga, etc.	Rutanzige, Tanganica, etc.	República del Congo, Sudan, Uganda, Ruanda, Burundi, Tanzània, Zàmbia, Angola, República Centrafricana

5. a) Són llengües africanes. El tamazight i el tacelhit són llengües berbers o amazighs. La resta són llengües subsaharianes.

b) Algunes es parlen al Zaire, com el lingala, que forma part de les llengües bantús.

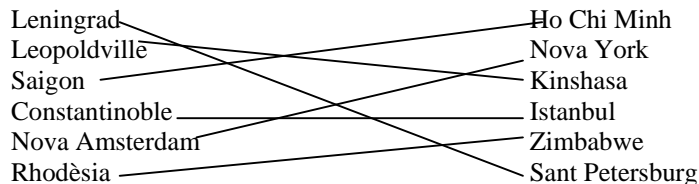
6. El soninké construeix els números com el català, amb base al número 10 i a partir del 10 es creen el 20 o el 30 posant una partícula o nexa (*do*) i es va afegint la sèrie del 10. El fula es basa en el número 5 i anteposa un prefix fins arribar al 9, i a partir del 10 els construeix fent servir un nexa i posposant els números de 5 en 5.

3.2. Va de vídeo!

2. Escassetat dels aliments, recorreguts llargs per a aconseguir aigua, col·laboració dels infants en la feina dels adults, persistència de les tradicions en un món en ràpida evolució, conseqüències del colonialisme...

3.3. Zaire o Congo? Treballem el lèxic

2.

4.

<i>Significat etimològic</i>	<i>Estat</i>
Terra dels lliures, a partir del mot llatí LIBER. Els esclaus alliberats a partir de 1822 als EEUU van establir-s'hi.	Libèria
Nom donat inicialment a l'actual illa de Leyte en honor del Príncep d'Astúries i posterior rei d'Espanya Felip II (1556-1598). Actualment designa tot l'arxipèlag.	Filipines
Els colonitzadors anglesos van anomenar-la <i>Terra dels negres</i> , a partir del mot llatí NIGER.	Nigèria
Nom que es va donar el 1819 a un territori en honor a Cristòfor Colom.	Colòmbia
Nom donat al segle XVI procedent de les paraules llatines TERRA AUSTRALIS INCOGNITA, que signifiquen 'terra desconeguda del sud', quan suposaven que existia un gran continent a l'hemisferi sud que havia de compensar el pes de la gran massa de terra de l'hemisferi nord.	Austràlia

5. Hamburg, Luxemburg, Edimburg, Estrasburg, Burgos...

9. a)

<i>Estats</i>	<i>Monarquia</i>	<i>República</i>
França		X
Espanya	X	
Itàlia		X
Suècia	X	
Alemanya		X
Gran Bretanya	X	
Dinamarca	X	

9. b) La monarquia contempla la figura d'un monarca (el rei o la reina). La república, no.

c) El Zaire és una República.

10. Desapareix l'URSS: Ucraïna i moltes altres repúbliques s'independitzen; es reunifica Alemanya: desapareix Txecoslovàquia i apareixen Eslovàquia i la República txeca; desapareix Iugoslàvia, que queda dividida en Bòsnia i Herzegovina, Croàcia, Sèrbia i Montenegro.

III. EL MEU COR ES DIU ÀFRICA

1. LA TRAMA

1.1. L'argument

1. a) És la frase que diu Goldie per explicar que mai no es mourà de l'Àfrica.
 - b) Del Sàhara, de la tribu tuareg.
 - c) Aparells electrònics d'última generació. Que és alliberat per la Goldie, ja que són animals salvatges.
 - d) És rossa, té els ulls blaus i unes dents molt blanques.
 - e) Al jeep, dins el mateix sac de dormir.
 - f) És etnòleg i metge, ha estat candidat al premi Nobel.
 - g) Perquè s'ha quedat sense combustible i, a més, així passa més desapercebuda.
 - h) Cosida a trets pels *rangers* del Zaire.
5. Perquè així en Toni la podrà trobar; el narrador va movent les peces de forma anticipada perquè després es vagin lligant els fils de la història i ens va presentant cada nou personatge per tenir-nos informats.
6. La funció és posar-nos en antecedents, per això hi ha poca narració en temps present.

1.2. Situació geogràfica de l'acció

2.

T	Z	R	U	T	A	N	Z	I	G	E
K	A	L	A	H	A	R	I	O	O	T
U	I	G	I	G	C	C	I	O	M	N
K	R	F	N	L	N	U	G	R	A	P
I	E	R	A	U	J	S	U	M	M	I
N	J	J	G	M	R	P	I	Y	N	G
S	I	M	N	A	L	I	N	A	I	F
H	O	S	A	M	A	Y	V	B	O	M
A	Q	U	S	E	N	P	E	T	A	R
S	A	K	I	N	A	G	N	A	T	E
A	S	K	K	A	T	A	N	G	A	R

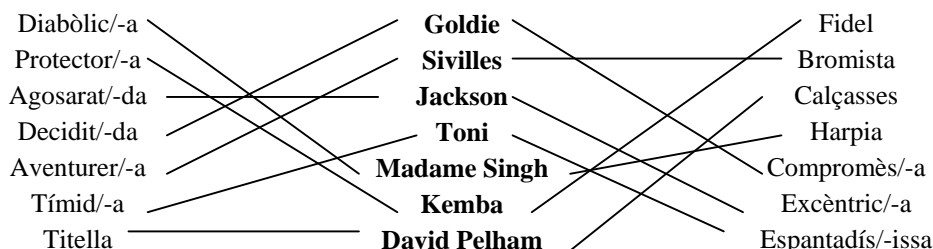
1.3. Els temes

1. En tenim traces a les pàgines 51, 53, 55, 56. També a les pàgines 64, 77-80, 93 i 94 (detall de separació) i finalitza a les pàgines 106-108.
2. Es tracta del contraban d'animals. Molt, perquè és a la base de tots els plans criminals de Laila Singh.
3. Perquè amb diversos fils argumentals dona més emoció i pot diversificar nuclis temàtics: no hauria funcionat gaire bé la relació amorosa amb dos amics burletes enganxats a en Toni tota l'estona. En Toni no els veurà fins al final perquè així cadascú pot viure la seva pròpia aventura i viure-la a la seva manera.
4. a) Que predomina l'emoció i el perill de mort en el primer grup i en el segon, l'atracció amorosa i el descobriment del món.
 - c) [Segona part.] A en Toni, que descobreix el món, la maldat i la bondat humanes, l'amor, i que madura a través de l'experiència.

2. ELS PERSONATGES

1. Slim, sobrenom d'en Jackson; és una persona prima (li diuen Flaco, en algun moment). Senyor Morisson (perquè era la persona que havia llogat els serveis de Carn d'Olla Airlines i que no va aparèixer mai), la serp (per delinqüent esmunyedissa), sobrenoms de Madame Singh. Mick Jagger, perquè porta una samarreta del cantant. Borís-la-mort, segurament per la seva habilitat assassina. Tiro Seco, probablement perquè quan dispara fa un sol tret, sec, sense fallar.

2.

4. Els seus pares són morts. En Sivilles l'ha «adoptat».

3. QÜESTIONS DE LLENGUA I LITERATURA

1.

- *En Sivilles és el Frankenstein de l'aviació!* (p. 16). Metàfora: en Frankenstein és una creació feta a trossos. En Sivilles fa el mateix amb els avions.
- [...] *el Fairchild era una mena d'Arca de Noè amb ales!* (p. 62). Símil o comparació: el Fairchild estava ple d'animals com també ho estava l'arca de Noè, però, en aquest cas, la barca té ales: és un avió.
- *Després, blanca de ràbia, ensenyà les dents, com si es disposés a saltar a la jugular del nord-americà.* (p. 42). Símil: compara el gest de Madame Singh amb el que faria una tigressa, un lleó...
- [...] *li va acariciar els cabells gairebé albins... Se li enredaven als dits, com fils d'or que haguessin tingut vida pròpia.* (p. 93). Símil o comparació i personificació.
- *Igualment hauria obert les gàbies dels laboratoris on, en nom de la ciència i de la salvació dels humans, l'autoproclamat «Rei de la Creació» s'acarnissava, bisturí i elèctrode a punt, sobre pobres bestioles indefenses que —com ell, ni més ni menys— tenien dret a una vida única i irrepetible...* (p. 99).
Metàfora: se substitueix el mot *home* per *autoproclamat «Rei de la Creació»*.

3. Anglès: *partner, country, nurse, tecno, black-jack, land-rover, ranger, poacher*. Rus: *kalashnikov*. Tamazight (berber): *tuareg, targui, takuba*. Castellà: *xati* (de *chato*).

4. b)

Paraules	A què o a qui fan referència?	Què volen imitar?
<i>Shikishiki</i>	Goldie	Mots amb què pots adreçar-te a un nadó per fer-li moxaines.
<i>Chitty-Chitty Bang-Bang</i>	Avió	Sorolls que fa l'avió.
<i>Mik-Mik</i>	Ximpanzé	Soroll que fa amb la boca l'animal.

6.

	Bona olor	Mala olor
tuf		X
flaire	X	
fortor		X
aroma	X	
efluvi	X	
fetidesa		X
pesta		X

fragància	X	
fetor		X
ferum		X
pudor		X
essència	X	
emanació	X	

Algun pot pertànyer a les dues columnes

7.

Frase feta	Significat
<i>sentir de nas</i>	<i>fallar</i>
<i>ficar el nas</i>	<i>atribuir falsament algun fet reprobable a algú</i>
<i>tenir nas</i>	<i>inspirar desconfiança</i>
<i>fer pudor de socarrim</i>	<i>ser perspicaç</i>
<i>fer pudor de cremat</i>	<i>rebotar</i>
<i>fer pocs pets pudents</i>	<i>preveure</i>
<i>fer llufa</i>	<i>tafanejar</i>
<i>fer un pet com una gla</i>	<i>no arribar a ser algú important</i>
<i>penjar la llufa</i>	<i>haver-hi indicis d'alguna cosa</i>

8. a) En la supervivència.

b) La llei del més fort.

c) Fer patir un dany igual al causat. És la llei del talió i apareix a la Bíblia.

9. En Peter Pan i la Wendy són dos personatges, popularitzats per Walt Disney l'any 1953. El creador original, però, va ser l'escriptor anglès Sir James Barrie. En Peter Pan, sempre acompanyat per la Campaneta (personatge diminut i màgic), vol viure eternament en el món de la infantesa. La Wendy representa un personatge real, de carn i ossos, que creu en éssers fantàstics (entre ells Peter Pan) sobre els quals explica històries als seus dos germans petits. Una nit, en Peter Pan i la Campaneta porten els tres germans, volant, al país dels somnis.

12. a) Manon Lescaut, a punt d'entrar en un convent, és seduïda pel jove cavaller Des Grieux i fugen plegats. Ella no vol casar-s'hi i esdevé la seva amant. Passen diferents penúries i vicissituds: Manon l'enganya amb altres homes, se separen, s'ajunten novament, s'arruïnen, els tanquen a la presó... Quan fugen de la presó, s'instal·len a Nova Orleans, però un oncle de Manon la compromet amb Synelet. Des Grieux i Synelet lluiten per Manon i el darrer mor. El cavaller i Manon fugen altra volta, però ella mor en una travessa pel desert. Finalment, Des Grieux torna a França i, consumit de pena per la pèrdua de Manon i la mort del seu pare, retroba la família i el bon camí.

c) Giacomo Puccini.

13. b) Léopold Sedar Senghor... 1) 2n, 2) 3r, 3) 3r, 4) 2n, 5) 2n, 6) 1r, 7) 3r, 8) 1r, 9) 1r, 10) 2n.

4. INCURSIONS CIENTÍFIQUES

4.1. Epidemiologia i aspectes sanitaris

2 Malalties que fan, o podrien fer, greus estralls a l'Àfrica: poliomielitis, còlera, tifus, xarampió, verola...

5. ELEMENTS DE REFLEXIÓ

1. La desforestació. L'escalfament del planeta. L'extinció d'algunes espècies. Les dictadures i el franquisme. El negoci armamentístic i el drama de Ruanda.

- 4. a) Assassinada per caçadors furtius.
- 4. b) L'extinció de les espècies, l'explotació d'estats petits per les grans potències, la manca de recursos econòmics...